Autoritatea Electorală Permanentă

EXPERT ELECTORAL

Nr. 1 (5) / 2014

SUMAR

Studii, analize și comentarii

•Conf. univ. dr. Oana BĂLUȚĂ – Cu mai multă reflexivitate despre reprezentarea politică

•Cristian ANDREI – Participarea femeilor în alegeri. Însemnări de workshop

•AEP - Raport de cercetare privind dimensiunea de gen a vieții politice din România – interes, implicare, discriminare

•Valentina BĂRBĂȚEANU și Claudia KRUPENSCHI – Rolul Curții Constituționale în procesul electoral

•Conf. univ. dr. Cristian PÎRVULESCU – Stabilitatea politică, reprezentarea democratică și mecanismele electorale

•Drd. Rustin – Petru CIASC – Noua constituție marocană – evoluție, inovații și modificări fundamentale în lumea islamică

Rapoarte, sinteze și informări

PRESIDENCY OF ACEEEO

www.roaep.ro

Expert electoral

Revistă de studii, analize şi cercetări electorale editată de Autoritatea Electorală Permanentă
Publicaţie trimestrială

ISSN 2286-4385

Consiliul ştiinţific:

Profesor emerit Rafael López-**Pintor**, Universitatea Autonomă din Madrid
Prof. univ. dr. **Ioan Alexandru –** Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative
Prof. univ. dr. **Septimiu Chelcea** – Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea Bucureşti
Prof. univ. dr. **Ştefan Deaconu –** Facultatea de Drept, Universitatea Bucureşti
Prof. univ. dr. **Cristian Ionescu –** Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative
Prof. univ. dr. **Ioan Vida –** Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative
Prof. univ. dr. **Irina Moroianu Zlătescu –** Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative
Conf. univ. dr. **Sergiu Mişcoiu –** Facultatea de Studii Europene, Universitatea Babeş-Bolyai
Cercetător ştiinţific doctor **Aristide Cioabă –** Academia Română
Cercetător ştiinţific doctor **Constantin Nica** – Academia Română
Preşedinte Autoritatea Electorală Permanentă **- Ana Maria Pătru**
Vicepreşedinte Autoritatea Electorală Permanentă **– Marian Muhuleţ**
Vicepreşedinte Autoritatea Electorală Permanentă **– Dan Vlaicu**
Secretar general Autoritatea Electorală Permanentă **- Kovacs Csaba Tiberiu**

Consiliul editorial:

Cristian Petraru – şeful Departamentului de organizare a proceselor electorale
Cristian-Alexandru Leahu – director, Direcţia Legislaţie, legătura cu Parlamentul şi contencios electoral
Daniel Duţă – director, Direcţia Management, monitorizare şi logistică electorală
Iulian Ivan – director, Direcţia Control electoral, instruire şi coordonarea activităţii în teritoriu
Conf. univ. dr. **Mihai Milca –** consilier, Direcţia Management, monitorizare şi logistică electorală
Asist. univ. dr. **Alexandra Iancu –** consilier, Direcţia Management, monitorizare şi logistică electorală
Andrada Albescu – consultant, Direcţia Management, monitorizare şi logistică electorală
Denisa Marcu – consilier, Direcția Legislaţie, legătura cu Parlamentul şi contencios electoral
Bogdan Fartuşnic - consultant, Direcția Legislaţie, legătura cu Parlamentul şi contencios electoral

DTP**: Georgian Mogoş,** consilier Direcţia Informatică
Cosmin Pintea, consilier Direcţia Informatică
Angela Filoti, consilier Direcţia Informatică

Redactor şef – Delia Filip

Autoritatea Electorală Permanentă
Str. Stavropoleos, nr. 6, Sector 3, Bucureşti
office@roaep.ro
Tel/Fax: (021)310.13.86
www.roaep.ro

Următorul număr al revistei Expert electoral
va apărea în iunie 2014.

Opiniile exprimate în această publicaţie aparţin în exclusivitate autorilor şi nu angajează Autoritatea Electorală Permanentă

Tipărit la:

Tipografia Cărţilor Bisericeşti
Bucureşti

REVISTA EXPERT ELECTORAL

Publicaţie trimestrială de studii, analize şi cercetări electorale

ELECTORAL EXPERT REVIEW

Quarterly review of electoral studies, analysis and research

1 (5) /2014

Autoritatea Electorală Permanentă

Permanent Electoral Authority

SUMAR

Studii, analize, comentarii

Conf. univ. dr. Oana BĂLUȚĂ - Cu mai multă reflexivitate despre reprezentarea politică.....3
Cristian ANDREI - Participarea femeilor în alegeri. Însemnări de workshop.....8
AEP - Raport de cercetare Dimensiunea de gen a vieţii politice din România – interes, implicare, discriminare.....11
Valentina BĂRBĂȚEANU, Claudia KRUPENSCHI – Rolul Curţii Constituţionale în procesul electoral.....25
Conf. univ. dr. Cristian PÎRVULESCU – Stabilitatea politică, reprezentarea democratică şi mecanismele electorale …….....…….....35
Drd. Rustin-Petru CIASC – Noua Constituţie marocană. Evoluţie, inovații şi modificări fundamentale în lumea islamică.....40

Autoritatea Electorală Permanentă. Rapoarte, sinteze și informări

Reuniunea Comitetului Executiv al Asociaţiei Oficialilor Electorali Europeni (ACEEEO)…...47
Seminarul ”Participarea femeilor în alegeri”…… …….…….....……..50
Dezvoltarea culturii parteneriatelor 2012-2014 …….....….……58
Participarea Autorităţii Electorale Permanente la cea de-a 4 a- Reuniune anuală a organismelor de management electoral…….....……63
Grupul de lucru privind alegerile din cadrul Comunităţii Democraţiilor ……..….....……..66

SUMMARY

Studies, analysis, opinions

Lecturer Oana BĂLUŢĂ - More reflexivity on political representation.....3
Cristian ANDREI – Women’s participation in elections. Workshop’s notes.....8
PEA – Research report – Gender dimension of political life in Romania – interest, implication and discrimination.....11
Valentina BĂRBĂȚEANU, Claudia KRUPENSCHI – The role of Constitutional Court of Romania in the electoral process.....25
Lecturer PhD Cristian PÎRVULESCU - Political stability, democratic representation and electoral arrangements.....35
PhD Candidate Rustin-Petru CIASC - The new Moroccan Constitution. Evolution, inovations and fundamental changes in the Muslim World.....40

CU MAI MULTĂ REFLEXIVITATE DESPRE REPREZENTAREA POLITICĂ

Oana BĂLUŢĂ
Conferenţiar universitar dr. la Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării, Universitatea din Bucureşti

Abstract:
More reflexivity on political representation invites the readers to critically reflect on political representation using the tools of scientific data, analyisis and theoretical developments that broaden discussions on the topic by including political, socio-economical, cultural and ideological factors impending representation.

Keywords: *political representation, women, political factors*.

Reprezentarea politică face parte din „fiinţa" democraţiilor noastre contemporane deloc perfecte, însă „perfectibile" cum obişnuiesc eu să spun. Dacă reprezentarea politică înseamnă să faci prezent *pe cineva* sau *ceva* prin intermediul unui "agent", atunci ar trebui să ne întrebăm cine reprezintă cetăţenele/cetăţenii şi ce reprezintă persoanele pe care le alegem. Dacă ne aplecăm cu mai multă reflexivitate asupra reprezentării politice ne putem întreba şi **de ce** ne reprezintă întocmai acele persoane. Este invitaţia pe care o fac în aceste pagini, respectiv: de ce în Parlamentul României ne reprezintă 89% bărbaţi şi 11% femei. **Meritele individuale şi voturile obţinute nu sunt cele două răspunsuri care să aibă o putere explicativă extinsă,** în condiţiile în care exclud analizele din literatura dedicată reprezentării politice care scot în evidenţă o multitudine de factori pe care îi voi menţiona în acest articol**.** Dacă vă erau străine procentele care au reflectat ponderea femeilor şi a bărbaţilor în Parlament după anul 1989, le găsiţi în acest tabel:

Tabel 1. Reprezentarea femeilor şi a bărbaţilor în Parlamentul naţional

Anul	**Camera Deputaţilor**				**Senat**			
	Număr		%		Număr		%	
	Femei	Bărbaţi	Femei	Bărbaţi	Femei	Bărbaţi	Femei	Bărbaţi
1990	22	375	5,5	94, 5	1	118	0,8	99,2
1992	13	326	4	96	3	140	2	98
1996	25	315	7	93	2	141	1	99
2000	38	307	11	89	12	128	8.5	91.5
2004	37	295	11.1	88.9	13	124	9.5	90.5
2008	38	296	11.38	88.62	8	129	5.84	94.16
2012	53	359	12,86	87,14	14	162	8	92

Analiza noastră trebuie să depăşească stadiul de „fotografie panoramică”, exprimată de mine sub forma cifrelor, şi să se aşeze pe un drum al cauzelor, al obstacolelor cu care se confruntă femeile (în acest caz) în participarea şi reprezentarea politică, al factorilor care fac lucrurile să fie aşa cum sunt.

Exerciţii de imaginaţie

Vă propun mai întâi un exerciţiu de imaginaţie. Să ne imaginăm că femeilor nu le place politica şi că ele nu doresc să se implice în dinamica unui partid politic. Ştim că este un exerciţiu de imaginaţie pentru că ele sunt membre ale partidelor politice şi participă în prezent la viaţa şi activităţile acestora. Însă dacă nu ar fi fost membre, dacă nu ar fi fost implicate, ar fi trebuit să ne întrebăm oare de ce. Dacă femeile au drept de vot şi dreptul de a fi alese, de ce ar fi mai puţin interesate de politică? De ce să nu dorească să interacţioneze cu aceste organizaţii care sunt o punte între oameni şi guvernare, care au ca funcţii agregarea intereselor, integrarea în sistemul politic, socializarea politică, mobilizarea alegătorilor, organizarea guvernării (Roskin, Cord, Medeiros, Jones, 2011, p. 211-213) ?

Mergem mai departe. Femeile sunt interesate de politică, sunt membre ale partidelor politice şi participă la activităţile acestora, dar vă propun să ne imaginăm că nu doresc să ocupe funcţii de decizie în interiorul partidului şi în afara acestuia. Dacă situaţia ar sta astfel, ar trebui să ne întrebăm serios cum să nu vrea cineva să îşi exprime opinia ori să aibă controlul asupra acelor alegeri de care depinde viaţa sa? De ce nu ar dori femeile să aibă acces la puterea politică şi să o exercite?

Invitaţia înspre acest exerciţiu de imaginaţie a avut un scop: să învăţăm să întrebăm, să chestionăm situaţia actuală şi să reflectăm cu profunzime asupra ei întrucât ea ne comunică trăsături ale democraţiei.

Invitaţia a fost menită să aducă în discuţie o serie de prejudecăţi despre reprezentarea politică a femeilor, adesea vehiculate în spaţiul public. Voi exemplifica în continuare. Nu este prima dată când revin la o iniţiativă din 2011 a fostului deputat PDL Sulfina Barbu şi anume Proiectul de Lege privind introducerea cotei obligatorii de reprezentare politică a femeilor în Parlamentul României[1]. La masa rotundă,

[1] Potrivit Expunerii de motive, această lege se referea la:
„1. Introducerea obligativităţii pentru partidele politice de a propune, în alegerile legislative, un procent de minim 40% femei.
2. Obligativitatea ca procentul de 40% femei să se regăsească în colegiile uninominale în care, pentru fiecare partid, rezultatele ultimelor 3 scrutinuri electorale demonstrează că există cel puţin 75% şanse ca mandatul de parlamentar să revină partidului respectiv;
3. Introducerea sancţiunii ca, în cazul în care primele două condiţii nu sunt îndeplinite,

„Cu bărbaţii despre cota pentru femei”, organizată în data de 31 martie 2011 la Palatul Parlamentului pentru a discuta acest proiect care propunea o cotă de reprezentare pentru femei, au fost invitaţi doar bărbaţi[2] şi două intervenţii[3] mi-au atras atenţia:

a). „Prăpastia statistică dintre reprezentarea femeilor şi a bărbaţilor nu este rezultatul unei discriminări, ci este perfect explicabilă.” (Cătălin Avramescu, consilier prezidenţial) Domnia sa constată că „femeile nu sunt atrase de politică, în acelaşi mod în care bărbații nu doresc să folosească rujul şi băieţii lituanieni nu doresc să practice alt sport în afara baschetului”.

b). „În ceea ce priveşte procentele, acestea trebuie să fie mai rezonabile deoarece nu există bază de selecţie pentru femei”. (Marian Preda, preşedintele Comisiei prezidenţiale pentru analiza riscurilor sociale şi demografice, decanul Facultăţii de Sociologie de la Universitatea Bucureşti*)*

Şi în anii anteriori, membrii Parlamentului au mai avut iniţiative care să redreseze dezechilibrul de reprezentare. Paula Ivănescu a propus în 1996 modificarea art. 39 din Legea partidelor politice în vigoare la acea dată (Legea nr. 27/1996) astfel încât din suma de bază alocată de la buget pentru subvenţionarea partidelor politice să se reţină o parte de 20% care să se împartă în mod egal între partide în funcţie de mandatele femeilor promovate în Parlament. Măsura reprezenta un stimulent financiar pentru partidele politice. Această prevedere, care a fost respinsă în anul 1997, se regăseşte însă în Legea Finanţării Partidelor Politice[4], adoptată câţiva ani mai târziu, în 2006. Pe atunci, Mona Muscă (PNL) s-a opus măsurii când proiectul a fost dezbătut în plenul Camerei Deputaţilor în septembrie 1997. La şedinţa din 8 septembrie regăsim în stenograme intervenţia liberalei care spunea că: „este aproape jignitor să intre femeile în politică pe baza unor sume de bani care se dau în plus partidelor”.[5]

---

respectivul partid politic să piardă subvenţia anuală de la bugetul de stat;

4. Introducerea responsabilităţii pentru Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării de a urmări îndeplinirea condiţiilor prevăzute de actuala propunere legislativă şi de a elabora un aviz, pentru fiecare partid competitor în alegerile legislative şi de a îl înainta către Biroul Electoral Central;

5. Introducerea responsabilităţii pentru Autoritatea Electorala Permanentă de a aplica sancţiunile prevăzute în actuala propunere legislativă, în baza hotărârii emise de către BEC şi a avizului Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării” http://www.cdep.ro/proiecte/2011/300/30/3/em449.pdf

[2] În invitaţia trimisă de deputat, scrie că: 1. “Puterea de decizie în ce priveşte adoptarea cotei obligatorii pentru desemnarea femeilor drept candidaţi în alegerile parlamentare, aparţine parlamentarilor bărbaţi”, 2. “Dezbaterile despre reprezentarea politică a femeilor sunt în general iniţiate de către femei, iar participanţii sunt aproape exclusiv femei”, 3. “Problema reprezentării politice a femeilor a fost automat „atribuită unui grup restrâns de militante pentru promovarea femeilor, ceea ce atrage reticenţa manifestării în spaţiul public al bărbaţilor, iar reticenţa acestora, atrage la rândul său reticenţa majorităţii femeilor". După primirea invitaţiei, am reacţionat public, aici găsiţi textul Scrisorii deschise: http://www.centrulfilia.ro/index.php/documente/scrisori-deschise/89-scrisoare-de-multumire-adresata-doamnei-deputat-sulfina-barbu

[3] Citatele din acest articol sunt extrase din Fişa de observaţie (document intern) realizată de Dragoş Iancu, mandatat de „Asociaţia Centrul de Dezvoltare Curriculară şi Studii de Gen: FILIA” să participe la masa rotundă.

[4] Art. 14, alin. 2 din Legea nr. 334/2006 prevede că *„pentru partidele politice care promovează femei pe listele electorale, pe locuri eligibile, suma alocată de la bugetul de stat va fi majorată proporţional cu numărul mandatelor obţinute în alegeri de candidaţii femei”*

[5] Tudorina Mihai, a susţinut la Masteratul de Gen, Politici şi Minorităţi, SNSPA lucrarea de disertaţie „Cotele de gen în politică şi aplicarea lor în România” în 2011, coordonatoare prof.univ.dr. Mihaela Miroiu şi a identificat propunerile de acţiuni pozitive după 1990 în Parlamentul României.

Exemplele anterioare ne arată că măsurile care pot să adreseze subreprezentarea politică pot fi diferite, însă lor le este comună o cunoaştere adecvată a factorilor care fac lucrurile să fie aşa cum sunt şi pe care o putem observa dacă analizăm intervenţiile ”oponenţilor” ori pe cele ale ”rezervaţilor”. Observăm în intervenţii prejudecata lipsei de interes ori dezavuarea rolului finanţării[6]. În ceea ce priveşte „baza de selecţie pentru femei”, aceasta este chiar şi mai mare în comparaţie cu cea din care sunt selectaţi bărbaţii dacă introducem în analiză etapele procesului de recrutare 1. Persoane eligibile; 2. Aspiranţi; 3. Candidaţi; 4. Parlamentare/Parlamentari. (Matland, Montgomery, 2004, p. 21) Numărul persoanelor eligibile (cetăţeni care îndeplinesc cerinţele legale şi formale) este mai mare dacă ne raportăm la femei, deoarece acestea au o pondere mai mare în România (sunt peste 50%). Desigur, din această bază de persoane eligibile, o parte mai redusă va dori şi să candideze. Dacă „baza de selecţie” se referă la membrele dintr-un partid, afirmaţia anterioară nu este altceva decât o „ipoteză de lucru”, nicidecum o axiomă, în condiţiile în care există diferenţe între numărul femeilor nominalizate de către partide şi numărul femeilor care sunt membre în partide.

Articolul acesta este o invitaţie către o explorare a reprezentării politice dincolo de ceea ce credem noi că se întâmplă. Există analize, cercetări şi teorii despre reprezentarea politică descriptivă şi substanţială, respectiv despre importanţa şi interacţiunea dintre „cine” şi „ce” reprezintă.

[6] Pentru o analiză amplă a rolului finanţării partidelor politice în egalitatea de gen, vezi Julie Ballington, 2003, *Gender Equality in Political Party Funding* în Austin, Reginald; Tjernström, Maja (eds.), 2003, *Funding of Political Parties and Electoral Campaigns*, Trydells Tryckeri AB, Sweden.

Factori care influenţează reprezentarea politică

Literatura de specialitate scoate în evidenţă **factori politici, socio-economici, culturali şi ideologici** care influenţează prezenţa femeilor în politică. În prima categorie găsim un model masculin de a face politică (reflectat, de pildă, în prioritătile politice ori programul de lucru) partidele politice şi sistemul electoral. Partidele politice au un rol esenţial în condiţiile în care acestea selectează şi nominalizează candidaţii, ei sunt *gatekeeperii* procesului electoral. Miki Caul (2010) susţine că structura organizaţională, ideologia**,** proporţia femeilor activiste în cadrul partidului şi regulile interne de reprezentare a genului joacă un rol important. De exemplu, gradul de instituţionalizare, respectiv procesul prin care sunt recrutaţi candidaţii este important. Un înalt grad de instituţionalizare reflectă o preferinţă pentru reguli care este mai avantajoasă pentru femei întrucât acestea vor cunoaşte cerinţele pe care se bazează nominalizarea. Însă un grad scăzut de instituţionalizare presupune că regulile pot fi încălcate în favoarea candidaţilor care au acumulat capital politic personal. Sistemele electorale au un rol foarte important, iar analizele ne spun că sistemele electorale proporţionale sunt mai deschise faţă de reprezentarea femeilor (Matland, 2004, p. 99-106). Rolul factorilor politici în reprezentarea politică nu poate fi neglijat, iar introducerea acestora în dezbaterile publice şi politice are o dublă miză în condiţiile în care sistemele electorale ori regulile de nominalizare la nivelul partidului au şanse să fie schimbate mai rapid decât factorii culturali. Feminizarea sărăciei, o rată a şomajului ridicată, neasumarea responsabilităţilor domestice de către bărbaţi sunt printre factorii socio-economici care influenţează reprezentarea politică. În categoria factorilor culturali şi ideologici regăsim rolurile de gen tradiţionale, rolul mass-media etc.

Concluzii

În aceste rânduri am punctat complexitatea reprezentării politice. Acea „fotografie panoramică" despre care scriam la început trebuie aşezată într-un context multicauzal care depăşeşte şi chiar priveşte cu ironie observaţii precum: femeile nu sunt interesate de politică, baza de selecţie este precară, femeile nu au merite, de aceea ponderea lor este mai mică.

Încurajez o „profesionalizare" a discuţiilor privind reprezentarea politică a femeilor care să includă şi cunoaştere ştiinţifică, nu doar cunoaştere comună, cu atât mai mult cu cât participanţii pot ocupa poziţii de putere în structurarea acestor dezbateri publice şi politice. Încurajez şi o analiză a reprezentării politice a femeilor, în condiţiile în care recunoaştem la nivel naţional reprezentarea politică a minorităţilor, adică şi rolul diferenţelor sociale dintre indivizi.

Referinţe:

- Ballington, Julie, 2003, *Gender Equality in Political Party Funding* în Austin, Reginald; Tjernström, Maja (eds.), 2003, *Funding of Political Parties and Electoral Campaigns*, Trydells Tryckeri AB, Sweden.
- Caul, Miki, 2010, *Women's Representation in Parliament. The role of political parties*, Krook, Mona Lena; Childs, Sarah, 2010, *Women, Gender and Politics*. A Reader, Oxford University Press, New York.
- Childs, Sarah, *Women and British Party Politics. Descriptive, Substantive and Symbolic Representation*, Routledge, New York, 2008.
- Matland Richard E.; Montgomery, Kathleen A., *Recruiting Women to National Legislatures: A General Framework with Applications to Postcommunist Democracies* în Matland; Richard E.; Montgomery, Kathleen A. (eds.), *Women's Access to Political Power în Post-Communist Europe*, Oxford Univesity, Press, Oxford, 2004.
- Matland, Richard, *Enhancing Women's Political Participation: Legislative Recruitment and Electoral Systems* în Julie Balington, Azza Karam, *Women in Parliament: Beyond Numbers*, Trydells Tryckery AB, 2005,
- Phillips, Anne, *The Politics of Presence*, Oxford University Press, New York, 1995.
- Roskin, G. Michael; Cord, L. Robert; Medeiros, James A.; Jones, Walter S., 2011, *Ştiinţa politică. O introducere*, Editura Polirom
- Shvedova, Nadezhda, 2005, *Obstacles to Women's Participation in Parliament*, Julie Balington, Azza Karam (eds.), 2005, *Women in Parliament: Beyond Numbers*, Trydells Tryckery AB.

Website-uri
http://www.centrulfilia.ro/index.php/documente/scrisori-deschise/89-scrisoare-de-multumire-adresata-doamnei-deputat-sulfina-barbu
http://www.cdep.ro/proiecte/2011/300/30/3/em449.pdf

Date de contact:
Email: oana.baluta@gmail.com

PARTICIPAREA FEMEILOR ÎN ALEGERI. ÎNSEMNĂRI DE WORKSHOP

Cristian ANDREI
Agenţia de Rating Politic, membru in boardul editorial al Journal of Political Marketing

Workshopul *Women's Participation in Elections* organizat de Autoritatea Electorală Permanentă din România a adus în contact două tipuri de experiențe: ale țărilor din sud-estul și centrul Europei, care au trecut deja prin tranziția de la regimuri autoritare și totalitare la democrație și la un joc electoral deschis, alături de experiențe ale unor țări abia ieșite din conflicte dure sau aflate încă într-o situație de instabilitate și unde democrația este o propunere nouă, fără rădăcini adânci, iar alegerile trezesc sentimente contradictorii. Prezentarea cazurilor diverselor state și dezbaterea asupra prezenței femeilor în alegeri, fie ca votanți, candidați sau funcționari responsabili în organizarea alegerilor, a indicat că deși pot fi urmăriți indicatori comparabili aritmetic între cele două tipuri de state și societăți, totuși problemele și soluțiile sunt diferite.

Același discurs și aceleași recomandări nu pot fi aplicate egal unor democrații consolidate cu practici și reguli inclusive și deschise și unor societăți unde regulile democratice și libertățile individuale sunt negociate pas cu pas. Cu toate că problema participării femeilor la viața publică și la alegeri constituie un subiect de dezbatere cu caracter universal, este eficient ca modalitățile de abordare teoretică și practică să fie diferite.

Este o diferență fundamentală între statele unde libertățile esențiale, între care și votul sau candidatura sunt abia recunoscute, în unele locuri inclusiv pentru bărbați, iar obținerea sau apărarea acestora se face chiar și cu arma în mână, și statele, chiar și tinerele democrații precum România, Polonia, Ungaria, unde legile și sistemul electoral sunt 100% permisive, iar diferențele de participare în alegeri și în viața politică între diversele categorii sociale rezultă mai degrabă din factorii culturali și sociali.

Experiențele relatate din state precum Egipt, Nepal, Liban, Palestina sau Libia, dublate de contribuția unor experți UNDP sau ai Comisiei de la Veneția în relația cu astfel de cazuri, au arătat că acceptarea femeilor în alegeri este o provocare în aceste zone la fel de mare ca menținerea unor reguli minimale democratice *per se*. Aceste state, aflate de fapt în proces de (re)construcție instituțională în diverse faze, au nevoie de reguli care să includă cât mai larg populația pentru a reuși o consolidare democratică. În acest context cu totul special, soluții reunite sub formula *affirmative action* au un sens de sprijin pentru includerea în viața politică atât a femeilor, dar în multe situații și a unor grupuri etnice ce pot fi considerate defavorizate. Așa cum menționează OSCE în *Handbook for Monitoring Women's Participation in Elections* (pag. 23) se recomandă ca în astfel de zone post-conflict măsurile pozitive de asigurare a unor *cote* pe listele electorale sau locuri *garantate* pentru femei să nu fie

considerate *temporar* în contradicție cu ideea de egalitate în drepturi, deoarece contribuie la sporirea șanselor cât mai multor cetățeni să participe la începutul formării unui corp democratic.

Spre deosebire de societăţile unde prioritatea zero este stabilirea unui cadru democratic în general, chestiunea este mult mai disputată pentru zonele care au depăşit acest moment şi unde nimic nu îngrădeşte legal participarea femeilor, dar şi în democraţiile cu tradiţie, aici neexistând un consens asupra definirii problemei sau asupra unor metode de abordare. Dincolo de dezbaterile filosofice şi chiar ideologice care există despre *affirmative action* vs. egalitate şi libertate, discuţiile din cadrul workshopului au arătat că în statele cu o practică mai îndelungată a alegerilor libere, chiar și acolo unde a fost asumată o dorință de a stabili norme electorale de discriminare pozitivă în favoarea femeilor, acest lucru este foarte dificil de realizat deoarece ar presupune afectarea mai multor alte mecanisme democratice acceptate ca funcționale şi pozitive. Un astfel de exemplu constă în imposibilitatea de a introduce cote pe listele partidelor sau locuri rezervate femeilor acolo unde sistemul electoral este bazat pe o formulă majoritară în colegii uninominale. De asemenea, tradiția libertății organizațiilor politice în astfel de societăți este în contradicție cu impunerea *prin lege* a unor cote pe listele de partid.

Abordarea asumată de majoritatea speakerilor la eveniment ar putea fi criticată pentru caracterul mecanic al soluţiilor discutate, aceasta nefiind însă probabil decât o consecinţă a lipsei de consens global la nivel teoretic şi politic referitoare la termenii în care trebuie definită problema participării femeilor la alegeri şi a soluţiilor potrivite. Concret, discuţiile despre participarea femeilor la alegeri par să se blocheze la constatarea generală că există o disproporţie între numărul de aleşi femei şi numărul de aleşi bărbaţi în majoritatea ţărilor. Dincolo de acest punct, dezbaterile pierd consistenţă şi se trece direct la soluţii mecanice de tipul forţării unor cote sau garantării unor locuri în Parlament (sau, după caz, în instituţiile şi autorităţile de management electoral), propuneri care au mai degrabă un caracter militant. Această orientare a discuţiilor spre soluţii "legaliste" a fost dată, de la sine înţeles, şi de natura participanţilor – adică reprezentanţi ai diverselor autorităţi electorale naţionale, care au ca principal instrument de lucru legile şi reglementările.

Chestiunea cel mai puțin discutată și care este principalul generator al diferenţelor referitoare la participarea femeilor la alegeri reprezintă factorul cultural politic – fie că e vorba de tradiţii locale, religie, o anume istorie politică, un anumit traseu de formare instituţională ş.a.m.d. Relevant este cazul ţărilor scandinave, prezentat drept un caz "ideal" cu procente foarte mari de aleşi femei (spre 40%) chiar şi pentru Europa şi Statele Unite, dar unde efectul a fost obţinut de fapt tocmai invers, de jos în sus, prin presiunea constantă timp de zeci de ani din partea grupurilor organizate pentru interesele femeilor asupra partidelor politice, de a echilibra numărul de candidaţi bărbaţi şi femei. La rândul său acest militantism de tip *grassroots* a fost generat în timp de politici de educaţie sau politici publice de alt tip și care au dat oportunităţi egale indivizilor, de afirmare în societate indiferent de sex. Semnificativ este că măsurile mecanice de tip legalist prin care se încearcă ajustarea cantitativă a numărului de candidați eșuează sau au impact limitat dacă fundalul social nu este unul fertil, așa cum a fost de exemplu cazul unor măsuri prezentate în cadrul evenimentului, aparent mai subtile, de recompensare financiară în unele țări, a partidelor care propun mai mulți candidați femei.

O concluzie ce se poate extrage după acest exercițiu de dialog este că forțarea unor comportamente politice legate de femei prin lege și reglementări, poate avea un sens punctual și într-un

context special, așa cum este cazul unor zone de conflict. Altfel, pentru stimularea în populația generală a unor patternuri de implicare politică și a unor atitudini nediscriminatorii după sex sau alte criterii este nevoie de mijloace mai profunde. În acest scop, autoritățile electorale, ca actor autonom pe piața politică, își pot asuma și se pot implica pentru viitor în parteneriate pentru programe educaţionale şi informative, sau chiar în formularea unor drafturi de policy care să crească în final presiunea socială în favoarea implicări femeilor în alegeri şi politică în general şi să ducă natural la o reprezentare sporită a acestora.

RAPORT DE CERCETARE
DIMENSIUNEA DE GEN A VIEȚII POLITICE DIN ROMÂNIA
– INTERES, IMPLICARE, DISCRIMINARE –

Material realizat de:
Direcția legislație, legătura cu Parlamentul și contencios electoral

Introducere

În conformitate cu atribuțiile stabilite prin lege, Autoritatea Electorală Permanentă (AEP) a acordat în mod constant o atenție deosebită categoriilor vulnerabile de electorat (persoane cu dizabilități, femei). În acest sens, AEP a desfășurat de-a lungul timpului studii și proiecte referitoare la interesele, nevoile și dificultățile întâmpinate în exercitarea drepturilor electorale de către persoanele care fac parte din categoriile menționate.

În cadrul proiectului de cercetare cu tema "Dimensiunea de gen a vieții politice din România – interes, implicare, discriminare" au fost utilizate două concepte principale, nivelul interesului declarat pentru domeniul politic ca element esențial în luarea deciziei de participare la urne și înregistrarea implicării active a femeilor în viața politică. De asemenea, a fost folosit în mod indirect un al treilea concept foarte important pentru tema propusă, măsurarea percepției asupra discriminării la care sunt supuse femeile în politica din România.

Prezentul proiect de cercetare a permis înregistrarea unei game variate de date privind interesul, implicarea și percepția femeilor asupra discriminării din viața politică, informații foarte utile având în vedere datele statistice existente referitoare la nivelul prezenței femeilor în cadrul celor mai importante structuri politice și administrative din țara noastră. Astfel, pe plan local, un singur municipiu reședință de județ din România este condus din funcția de primar de către o femeie. La nivel central, în componența actualului cabinet de miniștri ai guvernului sunt incluse cinci femei, dintre care două au calitatea de miniștri delegați. Cu toate că în legislatura 2012-2016 a Parlamentului României, întâlnim cel mai ridicat număr de femei din istoria post-decembristă[1], atât în cifre absolute cât și ca procent din total, totuși doar aproximativ un parlamentar din zece este femeie. Aceste date statistice plasează țara noastră pe ultimele poziții între statele membre ale Uniunii Europene, în ceea ce privește accesul femeilor la funcțiile publice cu nivel ridicat al puterii de decizie și al responsabilității.

Autoritatea Electorală Permanentă are ca obiectiv continuarea prezentului proiect de cercetare prin extinderea eșantionului în vederea colectării opiniilor exprimate de bărbați în privința implicării femeilor în viața politică din România.

[1] Pentru informații suplimentare: http://www.roaep.ro/primulvot/wpcontent/uploads/2013/03/Evolutia_femeilor_parlament2.pdf

Metodologia cercetării

Proiectul de cercetare cu tema "Dimensiunea de gen a vieții politice din România – interes, implicare, discriminare", a avut următoarele caracteristici metodologice:

- Metoda de cercetare utilizată a fost ancheta socială iar instrumentul cercetării a fost un chestionar alcătuit din 13 întrebări cu variante de răspuns închise sau deschise (Anexă)
- Eșantion: 1.045 de persoane, exclusiv femei cu vârsta peste 18 ani, provenind din categorii eterogene din punct de vedere al nivelului de educație, mediului de rezidență, zonei geografice și valorii venitului.
- Metoda de selectare a eșantionului: aleatorie, reprezentativă pentru grupul-țintă ales.
- Metoda de colectare a datelor: chestionar autoaplicat și operatori de teren.
- Dimensiuni și variabile utilizate pentru înregistrarea opiniei participantelor la studiu:

DIMENSIUNI	VARIABILE
Interesul pentru politică	➢ Interesul declarat pentru subiectele politice (Q.1, Q.2) ➢ Măsurarea comportamentului efectiv de vot (Q.4, Q.5) ➢ Măsurarea intenției de participare la urne (Q.12, Q.13)
Implicarea activă a femeilor în politică (percepția asupra discriminării în funcție de gen)	➢ Percepţia asupra impactului femeilor în viaţa politică (Q.3, Q.6, Q. 8) ➢ Percepţia asupra reuşitei femeilor în politică (Q.7) ➢ Percepţia asupra implicării active în viaţa politică (Q.9, Q.10, Q.11)

- Calendarul de desfășurare a proiectului de cercetare:

Acțiune	Termen sau perioadă
Aplicarea chestionarului[2]	03.02.2014 – 14.02.2014
Introducere informații în baza de date	17.02.2014 – 07.03.2014
Redactare raport de cercetare	10.03.2014 – 14.03.2014
Prezentare raport de cercetare	17.03.2014

Concluzii principale obținute în urma analizei rezultatelor înregistrate

71 % dintre respondente consideră că implicarea activă a unui număr cât mai mare de femei în politică, ar reprezenta o soluție potrivită pentru îmbunătățirea semnificativă a clasei politice din România.

[2] Durata medie de completare a chestionarului: aproximativ 10 minute.

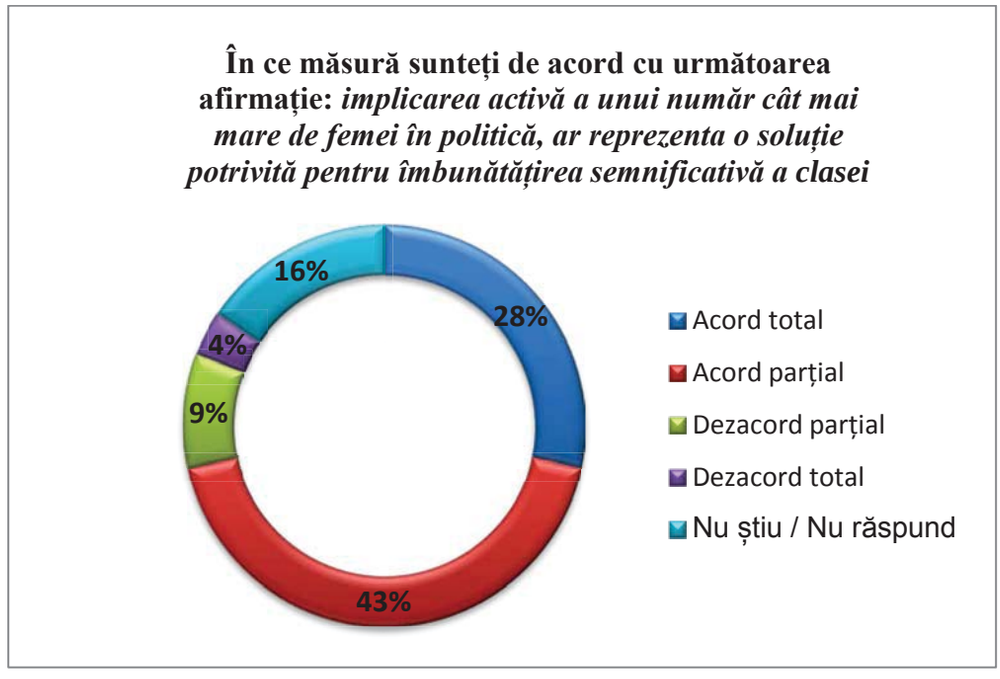

Interesul pentru subiectele referitoare la domeniul politic este scăzut. Nicio categorie nu se apropie de atingerea pragului de 50 % în polarizarea interes / dezinteres. Alegerile și viața politică din România au obținut cele mai ridicate valori ale interesului, la polul opus aflându-se lecturile pe teme politice.

Nivel de interes / Variabilă	Foarte mult	Mult	Puţin	Foarte puţin	Deloc	Nu răspund
viaţa politică din România	13,3 %	22,4 %	32,2 %	17,6 %	13,4 %	1,1 %
alegeri	16,5 %	24,5 %	28,7 %	16,6 %	12,2 %	1,5 %
campaniile electorale	11,4 %	17,4 %	27,1 %	19,9 %	21,8 %	2,4 %
emisiunile pe teme politice	9,3 %	17,7 %	27,5 %	21,3 %	22,8 %	1,4 %
discuţiile personale pe teme politice	8,1 %	15,3 %	29,3 %	22,5 %	23,3 %	1,5 %
lecturile pe teme politice	5,7 %	11 %	25,1 %	22,4 %	34,2 %	1,6 %

Polarizarea răspunsurilor la întrebarea "În general, cât de interesată sunteţi de …?"

Polarizare / Variabilă	Interes	Dezinteres
viaţa politică din România	35,7 %	63,2 %
alegeri	41 %	57,5 %
campaniile electorale	28,8 %	68,8 %
emisiunile pe teme politice	27 %	71,6 %
discuţiile personale pe teme politice	23,4 %	75,1 %
lecturile pe teme politice	16,7 %	81,7 %

Televizorul – cel mai utilizat mediu de informare cu privire la viața politică.
43 % dintre femei urmăresc știri și emisiuni politice la televizor cel puțin de câteva ori pe săptămână.
Mediul online înregistrează o pondere semnificativă, una din patru respondente utilizând internetul frecvent pentru informare despre subiectele politice.

Periodicitate / Variabilã	Zilnic	De câteva ori pe săptămână	De câteva ori pe lunã	De câteva ori pe an	Doar la alegeri	Deloc	Nu răspund
vă uitați la știri și emisiuni politice la posturile TV	21,1 %	22 %	18,4 %	13,5 %	9,6 %	14,8 %	0,6 %
ascultați emisiuni de știri și comentarii politice la radio	7,9 %	13,5 %	20,8 %	17,4 %	10,9 %	28,8 %	0,7 %
citiți informații și comentarii politice din ziare	9,4 %	13,5 %	20,3 %	18,7 %	11 %	24,8 %	2,3 %
citiți informații și comentarii politice pe internet (mass-media online, blog-uri, site-uri de socializare etc.)	10,3 %	14,9 %	17,6 %	17,3 %	14,3 %	24,3 %	1,3 %

Polarizarea răspunsurilor la întrebarea "În general cât de des…?"

Periodicitate / Variabilă	Cel puţin de câteva ori pe săptămână	Cel mult de câteva ori pe lună	Doar la alegeri sau deloc
vă uitaţi la ştiri şi emisiuni politice la TV	43,1 %	31,9 %	24,4 %
ascultaţi emisiuni de ştiri şi comentarii politice la radio	21,4 %	38,2 %	39,7 %
citiţi informaţii şi comentarii politice din ziare	22,9 %	39 %	35,8 %
citiţi informaţii şi comentarii politice pe internet (mass-media online, blog-uri, site-uri de socializare etc.)	25,2 %	34,9 %	38,6 %

Intenția de participare la vot este ridicată, 61 % dintre respondente declarând că s-ar prezenta la urne dacă duminica viitoare ar avea loc alegeri.
Trebuie subliniat faptul că 30 % dintre persoanele intervievate sunt indecise în privința participării la urne.
Motivele principale enumerate pentru participarea la vot sunt: exercitarea unui drept legal, simțul civic, dorința exprimării opiniilor și speranța unei schimbări în bine.
Au fost menționate și argumente pentru neparticiparea la urne, cum ar fi: lipsa interesului pentru subiectele politice și dezamăgirea față de întreaga clasă politică.

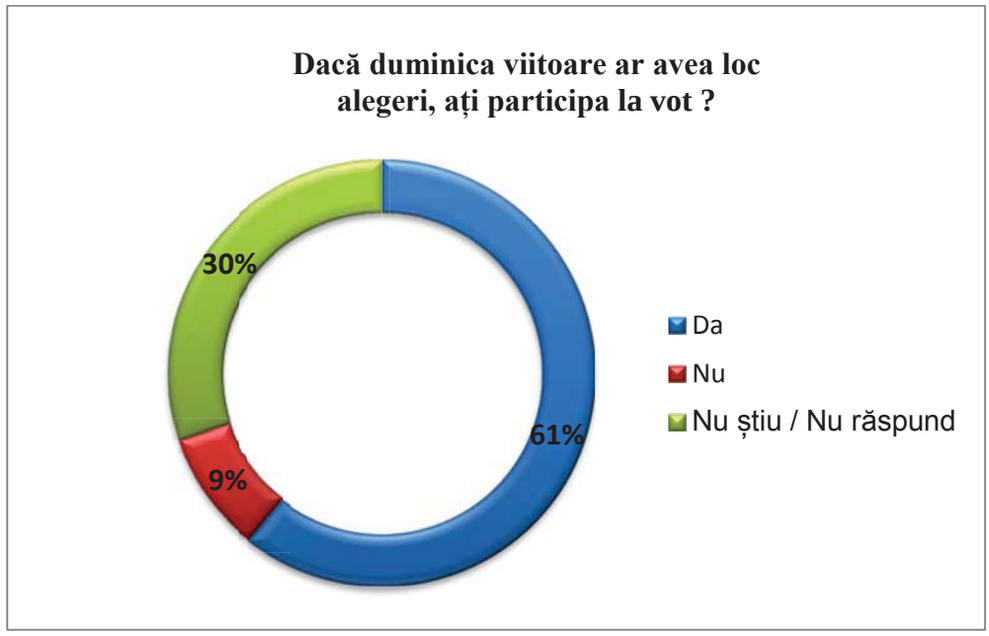

Doar 28 % dintre respondente au votat până în prezent o femeie care a candidat uninominal.

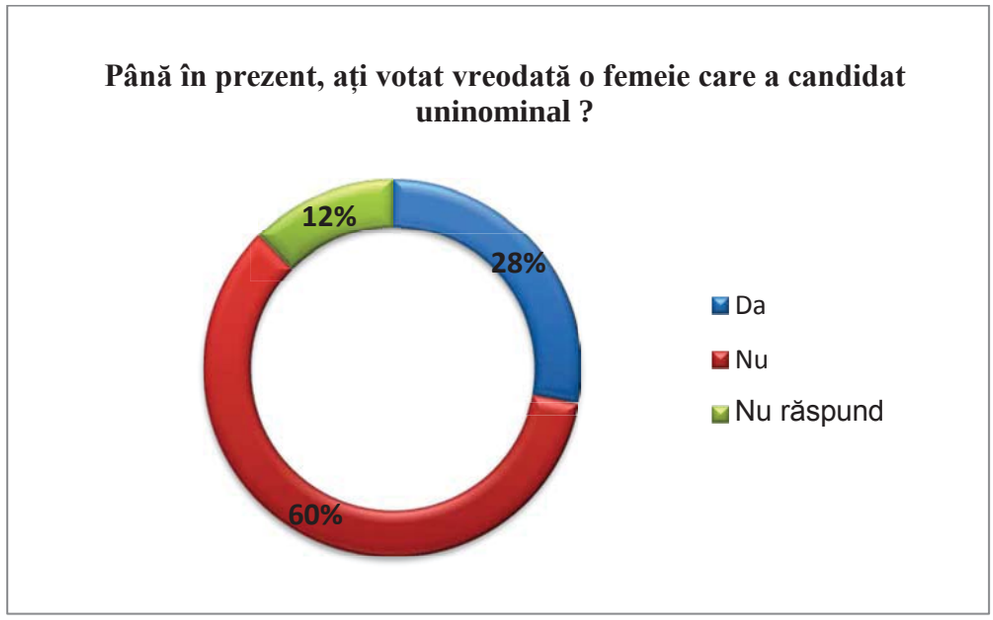

Potrivit participantelor la studiu, femeia în politică ar putea să reprezinte cel mai eficient electoratul, din funcția de prim-ministru.
De remarcat că varianta care a fost nominalizată de cele mai multe ori drept primă opțiune, reprezintă o funcție ocupată în urma unei numiri, nefiind aleasă prin vot direct. În mod similar și funcția care a adunat cele mai multe nominalizări în total, cea de ministru, este tot o calitate în care titularul este numit.
De asemenea, procentul non-răspunsurilor este semnificativ, totalizând 22 %.

Întrebare cu răspuns multiplu – variante indicate drept primă opțiune

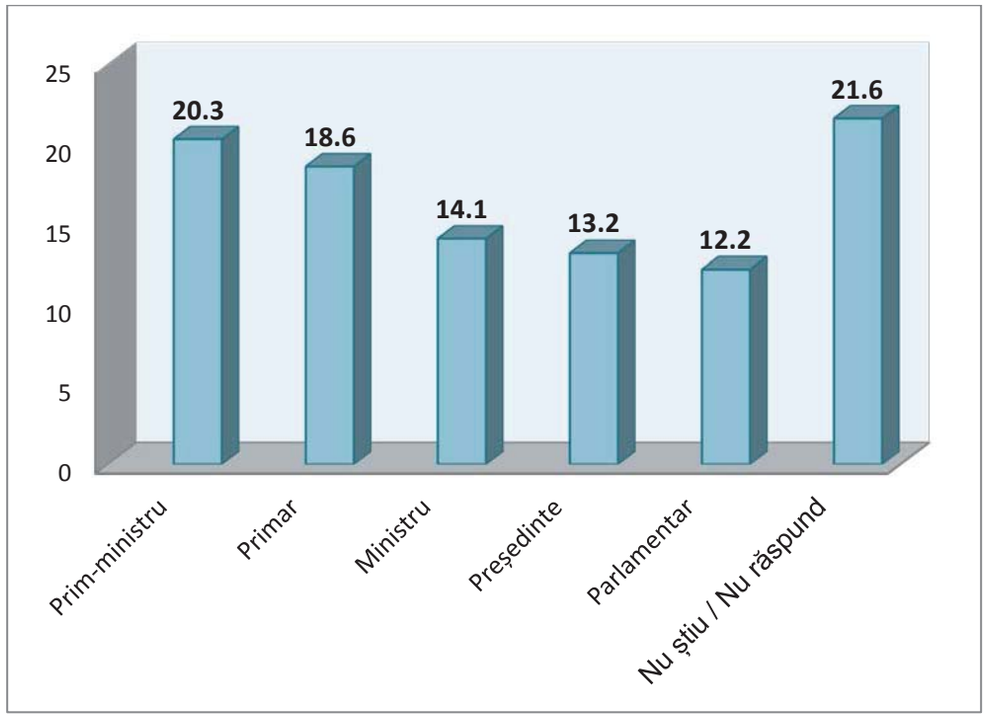

74 % dintre femeile care au participat la studiu nu au fost / nu sunt implicate direct în activitatea unui partid politic, iar două treimi dintre ele sunt puțin sau deloc interesate de o posibilă viitoare implicare în politică.
Respondentele care au fost / sunt implicate în activitatea politică, afirmă în proporție de 66 % că sunt mulțumite sau foarte mulțumite de statutul femeilor în cadrul partidelor politice din România.

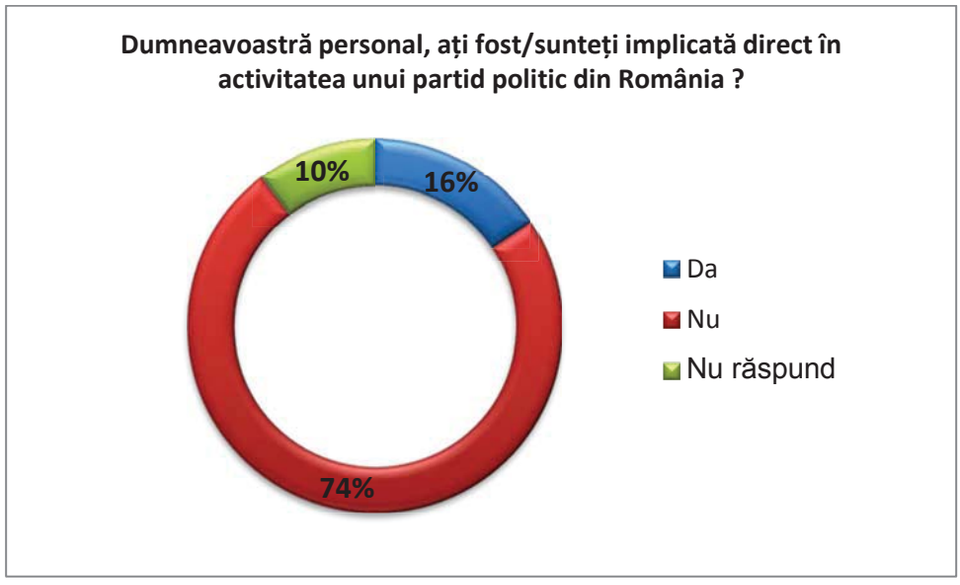

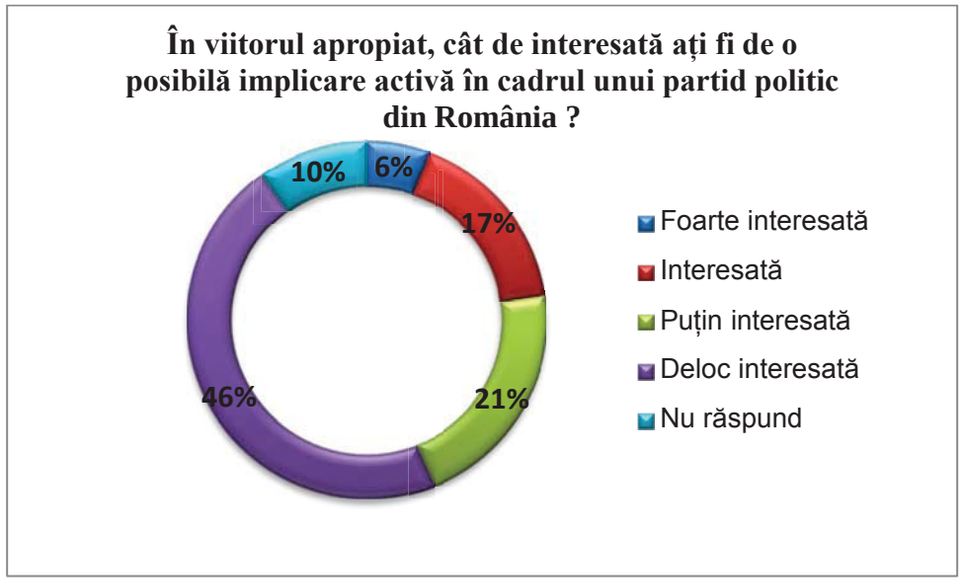

''Integritatea morală", ''capacitatea de rezolvare a conflictelor prin negociere și dialog" și ''cariera profesională desăvârșită" – cele mai importante caracteristici pe care ar trebui să le îndeplinească o femeie politică pentru a avea succes în România.
Cel mai puțin menționate caracteristici sunt ''situația materială foarte bună" și ''disponibilitatea pentru realizarea unor anumite compromisuri".

Ce caracteristici ar trebui să îndeplinească, în opinia dumneavoastră, femeia în politică pentru a avea succes în România ? – întrebare cu posibilitate de răspuns multiplu –

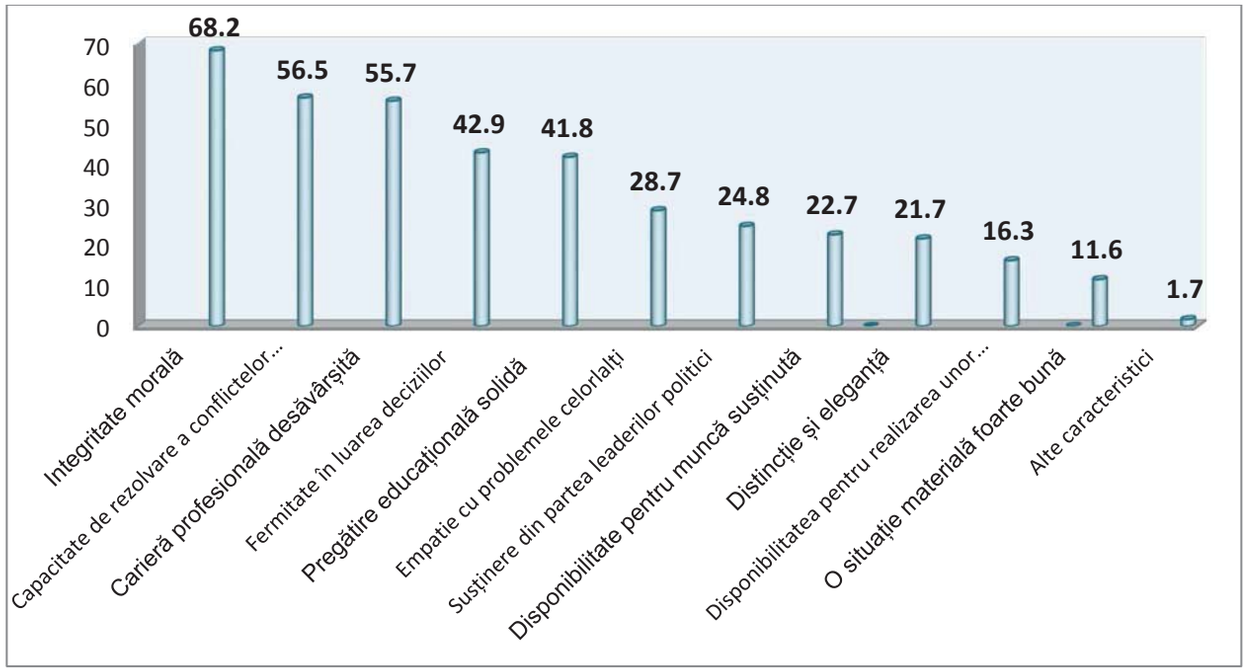

Potrivit percepției participantelor la studiu nu se poate vorbi de discriminare în procesul de acordare a votului unui candidat în funcție de genul său. 71 % dintre respondente susțin că în acordarea votului contează puțin sau deloc dacă persoana care candidează este bărbat sau femeie.
De asemenea, 56 % consideră că abordarea temelor din campaniile electorale ar trebui să difere în mică măsură sau deloc, între candidații femei și candidații bărbați.

În acordarea votului dumneavoastră unui anumit candidat, cât de mult contează dacă acesta este bărbat sau femeie ?

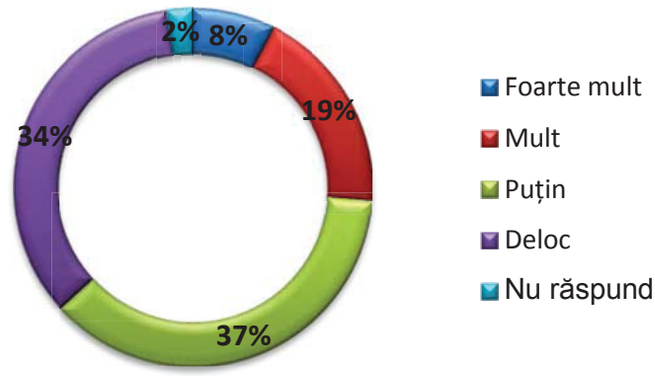

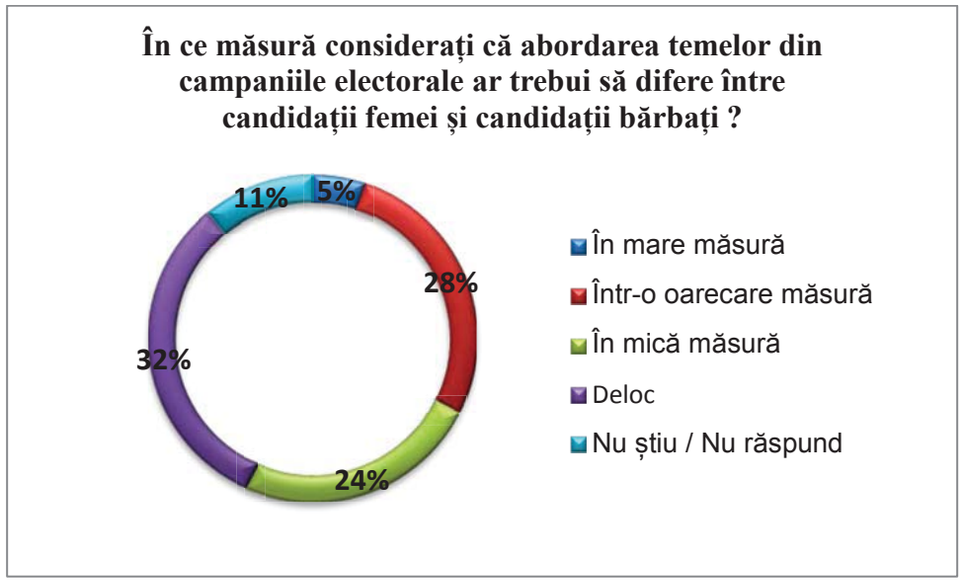

Caracteristici socio-demografice ale eșantionului utilizat:

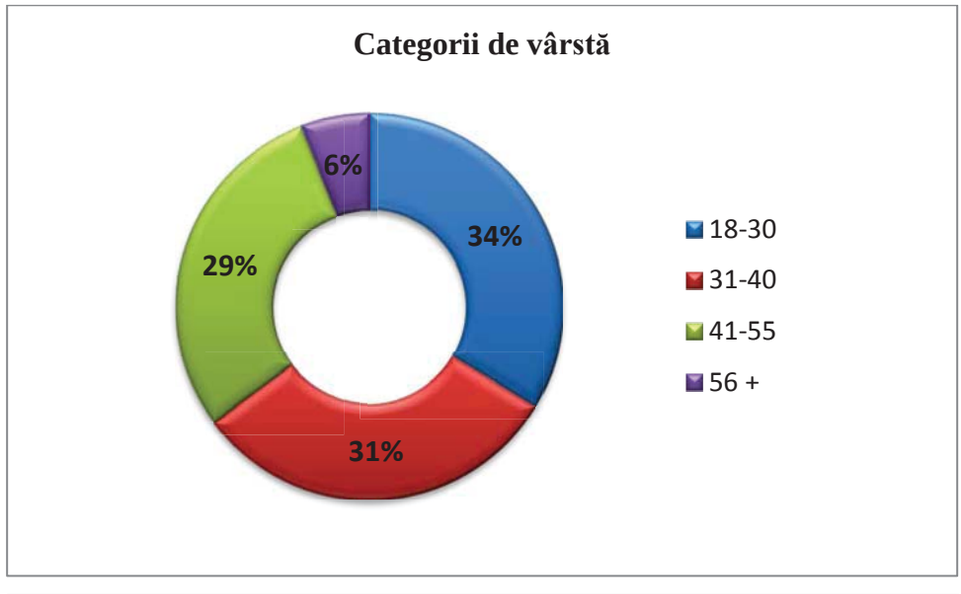

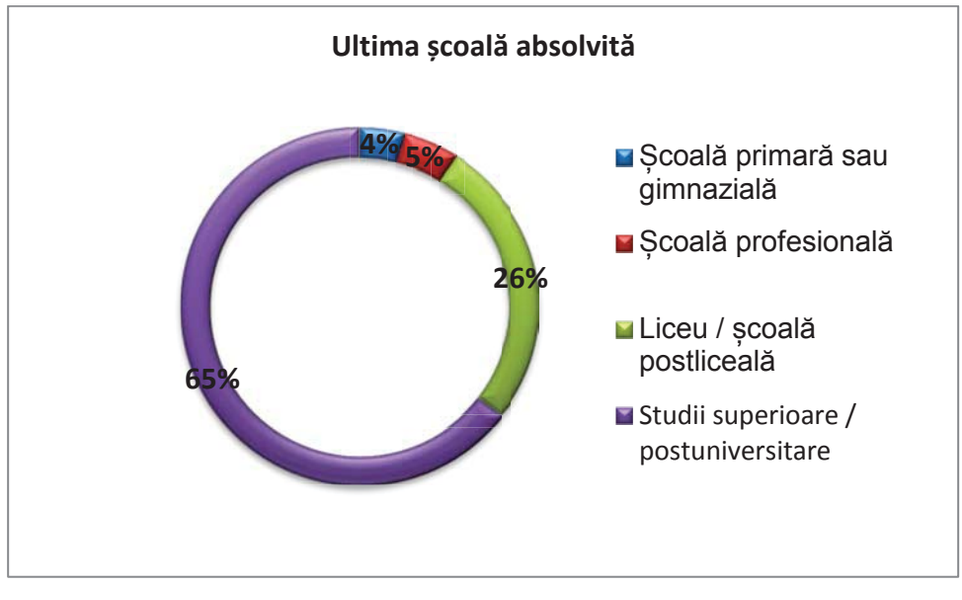

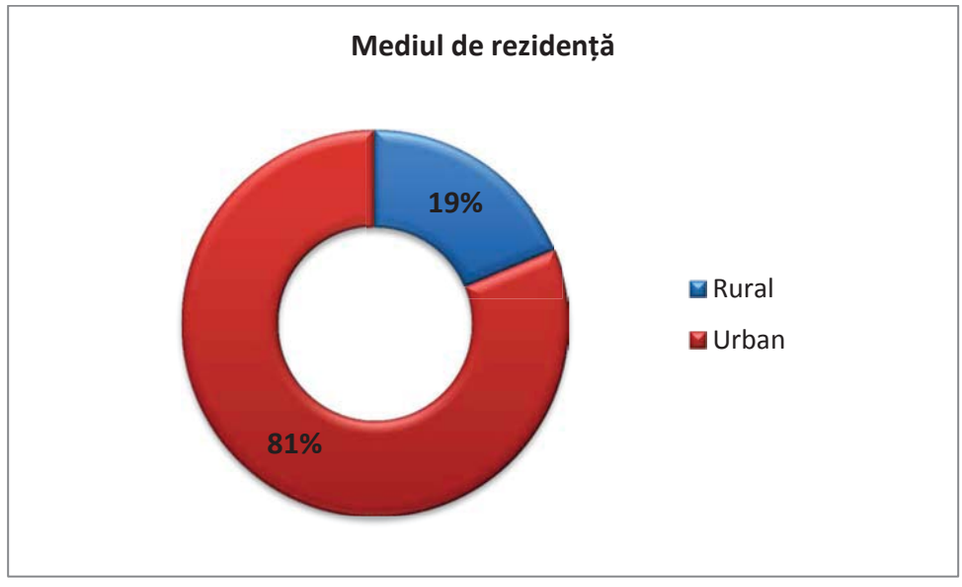

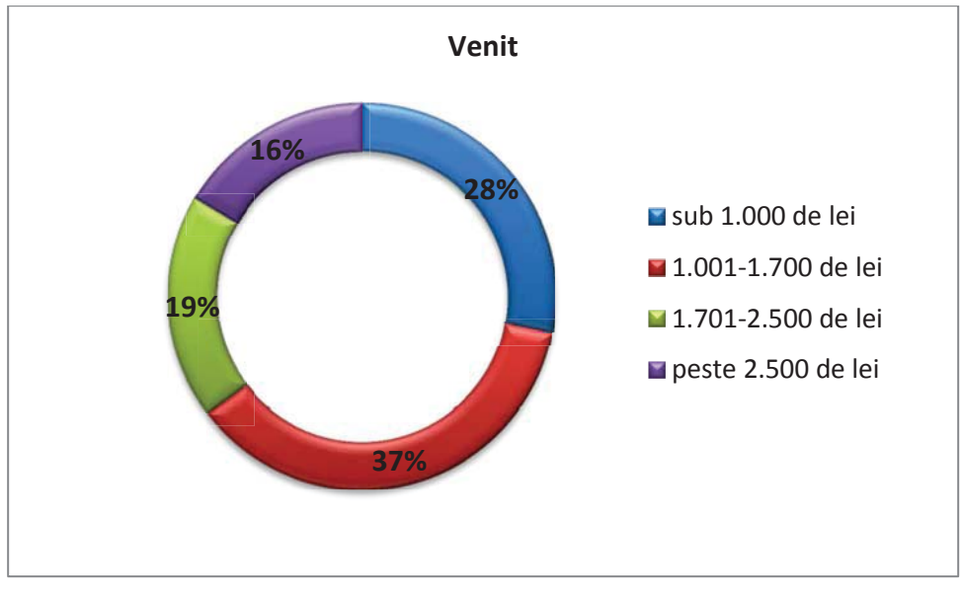

Anexă

1. În general, cât de interesată sunteţi de… ?	Foarte mult	Mult	Puţin	Foarte puţin	Deloc	Nu răspund
viaţa politică din România	4	3	2	1	0	9
alegeri	4	3	2	1	0	9
campaniile electorale	4	3	2	1	0	9
emisiunile pe teme politice	4	3	2	1	0	9
discuţiile personale pe teme politice	4	3	2	1	0	9
lecturile pe teme politice	4	3	2	1	0	9

2. În general cât de des… ?	Zilnic	De câteva ori pe săptămână	De câteva ori pe lună	De câteva ori pe an	Doar la alegeri	Deloc	Nu răspund
vă uitaţi la ştiri şi emisiuni politice la posturile TV	5	4	3	2	1	0	9
ascultaţi emisiuni de ştiri şi comentarii politice la radio	5	4	3	2	1	0	9
citiţi informaţii şi comentarii politice din ziare	5	4	3	2	1	0	9
citiţi informaţii şi comentarii politice pe internet (mass-media online, blog-uri, site-uri de socializare etc.)	5	4	3	2	1	0	9

3. În ce măsură sunteți de acord cu următoarea afirmație: *implicarea activă a unui număr cât mai mare de femei în politică, ar reprezenta o soluție potrivită pentru îmbunătățirea semnificativă a clasei politice din România* ?
1. Acord total 2. Acord parțial 3. Dezacord parțial 4. Dezacord total
8. Nu știu 9. Nu răspund

4. În acordarea votului dumneavoastră unui anumit candidat, cât de mult contează dacă acesta este bărbat sau femeie ?
1. Foarte mult 2. Mult 3. Puțin 4. Deloc
9. Nu răspund

5. Până în prezent, aţi votat vreodată o femeie care a candidat uninominal ?
1. Da 2. Nu 9. Nu răspund

6. În ce măsură consideraţi că abordarea temelor din campaniile electorale ar trebui să difere între candidații femei și candidații bărbați ?
1. În mare măsură 2. Într-o oarecare măsură 3. În mică măsură 4. Deloc
8. Nu știu 9. Nu răspund

7. Ce caracteristici ar trebui să îndeplinească, în opinia dumneavoastră, femeia politică pentru a avea succes în România ? (vă rugăm să nominalizaţi cel mult patru variante de răspuns)
- ✓ *Carieră profesională desăvârşită;*
- ✓ *Integritate morală;*
- ✓ *Capacitate de rezolvare a conflictelor prin negociere şi dialog;*
- ✓ *Empatie cu problemele celorlalți;*

- ✓ *Disponibilitate pentru realizarea unor anumite compromisuri;*
- ✓ *Susținere din partea liderilor politici;*
- ✓ *Disponibilitate pentru muncă susținută;*
- ✓ *Distincție și eleganță;*
- ✓ *O situație materială foarte bună;*
- ✓ *Pregătire educațională solidă;*
- ✓ *Fermitate în luarea deciziilor;*
- ✓ *Alte caracteristici (vă rugăm menționați care.....)*

8. Presupunând că sunteţi de acord cu implicarea activă a femeilor în politica din România, din ce funcții consideraţi că ar putea să vă reprezinte cel mai eficient ? (vă rugăm ordonați primele trei opțiuni, numerotându-le cu 1, 2 sau 3, unde 1 este prima opțiune)
1. Preşedinte
2. Prim-ministru
3. Ministru
4. Parlamentar
5. Primar
6. Altă funcție (menționați care.....)
8. Nu știu
9. Nu răspund

9. Dumneavoastră personal, ați fost/sunteți implicată direct în activitatea unui partid politic din România ? (Dacă răspunsul este DA treceți la întrebarea 10, dacă răspunsul este NU treceți la întrebarea 11)
1. Da 2. Nu 9. Nu răspund

10. În baza acestei experiențe personale, cât de mulțumită sunteți de statutul femeilor în cadrul partidelor politice din România ?
1. Foarte mulțumită 2. Mulțumită 3. Puțin mulțumită 4. Deloc mulțumită
9. Nu răspund

11. În viitorul apropiat, cât de interesată ați fi de o posibilă implicare activă în cadrul unui partid politic din România ?
1. Foarte interesată 2. Interesată 3. Puțin interesată 4. Deloc interesată
9. Nu răspund

12. Dacă duminica viitoare ar avea loc alegeri, aţi participa la vot ?
1. Da 2. Nu 8. Nu știu 9. Nu răspund

13. În funcţie de răspunsul oferit la întrebarea precedentă, vă rugăm să menţionaţi ce motive principale aveţi pentru a participa sau nu la vot ?
……..……..
……..……
……
……
……
……
……

În final vă rugăm să ne oferiţi câteva date despre dumneavoastră, pentru o mai bună clasificare a răspunsurilor:

Vârsta în ani împliniţi: ..... ani

Ultima şcoală absolvită: 1. Școală primară sau gimnazială
2. Școală profesională
3. Liceu / școală postliceală
4. Studii superioare / postuniversitare

Mediul de rezidență: 1. Rural 2. Urban

Venitul: 1. sub 1.000 de lei
2. 1.001-1700 de lei
3. 1.701-2.500 de lei
4. peste 2.500 de lei

ROLUL CURŢII CONSTITUŢIONALE ÎN PROCESUL ELECTORAL

Valentina BĂRBĂŢEANU
magistrat-asistent Curtea Constituţională
Claudia KRUPENSCHI
magistrat-asistent Curtea Constituţională

Abstract:
The role of Constitutional Court of Romania in the electoral process can be examined from two angles. On one hand, the Constitutional Court sees to the observance of the procedure for the election of the President of Romania and confirms the ballot returns. On the other hand, by means of *a priori* and *a posteriori* constitutional review of legal provisions that regulate the electoral system, the Court influences the normative framework according to which the electoral process takes place.

Keywords: *Constitutional Court, elections, presidential elections, constitutional review*

1. Introducere

În arhitectura instituţională a statului român, Curtea Constituţională este garantul supremaţiei Constituţiei[1], importanţa rolului său în protejarea valorilor esenţiale ale democraţiei fiind indiscutabilă. Competenţele atribuite acesteia de legiuitorul constituant au ca finalitate protecţia drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului, garantate prin Constituţie, dar şi menţinerea funcţionalităţii edificiului statal şi realizarea unei structuri instituţionale stabile şi solide[2].

Astfel, alături de competenţa de a examina conformitatea cu Legea fundamentală a actelor normative de reglementare primară - legi şi ordonanţe, simple sau de urgenţă – Curtea Constituţională deţine şi atribuţii precum observarea respectării procedurii pentru alegerea Preşedintelui României şi confirmarea rezultatelor sufragiului, constatarea existenţei împrejurărilor care justifică interimatul în exercitarea acestei funcţii, emiterea unui aviz consultativ în ce priveşte propunerea de suspendare din funcţie a Preşedintelui României, vegherea respectării procedurii

[1] Conform art.142 alin.(1) din Legea fundamentală.
[2] Atribuţiile Curţii Constituţionale sunt enumerate în art.146 din Constituţie.

pentru organizarea şi desfăşurarea referendumului.

În virtutea prevederilor constituţionale care îi conferă aceste atribuţii, Curtea Constituţională intervine în zona electorală, fiind nevoită să se transforme, uneori, în arbitrul unor conflicte insolubile, care o expun unor critici virulente, devenind, în unele momente din tumultoasa istorie socială recentă, instituţia asupra căreia întreaga ţară şi-a îndreptat privirile, din partea diverselor categorii sociale sau politice existând aşteptări diferite, speranţe sau dorinţe contradictorii. Iar deciziile sale au avut un impact deosebit, fiind receptate cu bucurie sau, dimpotrivă, cu dezamăgire ori chiar furie, ajungându-se până la negarea necesităţii acestei instituţii şi sugerându-se chiar desfiinţarea sa.

2. Atribuţiile Curţii Constituţionale în procesul electoral

O atribuţie comună oricărei jurisdicţii constituţionale europene este cea legată de momentul alegerilor prezidenţiale, instanţa constituţională fiind chemată a-şi exercita rolul său de garant al valorilor şi principiilor fundamentale inerente oricărui sistem de drept democratic. Curtea Constituţională a României veghează la *respectarea procedurii pentru alegerea Preşedintelui României şi confirmă rezultatele sufragiului,* potrivit dispoziţiilor art.146 lit.f) din Constituţie şi de art.37 şi art.38 din Legea nr.47/1992 privind organizarea şi funcţionarea Curţii Constituţionale.

Este de menţionat că instanţa constituţională are atribuţii exclusiv în privinţa alegerilor prezidenţiale, nu şi a alegerilor locale, parlamentare sau europarlamentare.

Rolul Curţii de judecător constituţional unic competent a soluţiona contenciosul electoral de acest tip se manifestă prin raportare la cursul cronologic al operaţiunilor ce compun procesul electoral în ansamblul său, fiind delimitate două mari etape: anterior, respectiv ulterior sufragiului.

1. Anterior sufragiului şi confirmării rezultatului acestuia, prin *supravegherea respectării procedurii pentru alegerea Preşedintelui României*, atribuţie materializată prin:

a) Soluţionarea *contestaţiilor împotriva deciziilor Biroului Electoral Central cu privire la înregistrarea sau neînregistrarea candidaturii la funcţia de Preşedinte al României*;

b) Soluţionarea *contestaţiilor* referitoare la *împiedicarea desfăşurării campaniei electorale în condiţiile legii;*

c) Soluţionarea *cererilor de anulare a alegerilor prezidenţiale.*

Dat fiind specificul contenciosului electoral, procedura de soluţionare a acestui tip de contestaţii este una de urgenţă, fără posibilitatea exercitării vreunei căi de atac, sediul acestei materii fiind reprezentat de Legea nr.370/2004 pentru alegerea Preşedintelui României[3].

1.a) Astfel, *contestaţiile privind înregistrarea sau refuzul înregistrării unei candidaturi la alegerile prezidenţiale* se fac în scris[4] şi pot fi introduse, potrivit art.31 alin.(1) din lege, de către candidaţi, partide politice, organizaţii ale cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale, alianţe politice şi electorale şi de către orice alegător, în cel mult 24 de ore de la expirarea termenului prevăzut la art. 29 alin. (2), respectiv la art. 30 alin. (6) din acelaşi act normativ. Sesizarea trebuie să indice decizia contestată a Biroului Electoral Central. Curtea Constituţională va soluţiona contestaţia în termen de 2 zile de la înregistrarea sa, pronunţând, cu votul

[3] Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.650 din 12 septembrie 2011

[4] Prin Hotărârea nr.2 din 1 septembrie 1992, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.234 din 23 septembrie 1992, Curtea a respins contestaţia orală formulată de Partidul Social Democrat Tradiţional din România împotriva Hotărârii nr. 1din 28 august 1992 a Biroului Electoral Central, arătând că nu întruneşte condiţiile legale.

majorităţii judecătorilor, o hotărâre definitivă, care se comunică de îndată Biroului Electoral Central şi se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I. Dezbaterile au loc fără înştiinţarea părţilor, cu participarea reprezentantului Ministerului Public.

În cadrul acestei atribuţii, Curtea verifică, pe baza sesizării şi a celorlalte documente aflate la dosar, dacă decizia Biroului Electoral Central de înregistrare sau de refuz a înregistrării unei candidaturi pentru alegerile prezidenţiale respectă condiţiile impuse de Legea fundamentală şi Legea privind alegerea Preşedintelui României. Curtea nu analizează, cu acest prilej, aspecte privind constituţionalitatea acestei din urmă legi, aşa cum deseori se critică în cuprinsul contestaţiilor, deoarece nu acesta este obiectul controlului de constituţionalitate exercitat în temeiul art.146 lit. f) din Constituţie. Cu alte cuvinte, este inadmisibil ca în cuprinsul contestaţiilor să fie invocate chestiuni ce reclamă neconstituţionalitatea legilor incidente în materia alegerilor prezidenţiale, aceasta fiind o atribuţie distinctă a Curţii, exercitată în condiţiile art.146 lit. d) din Constituţie şi ale art.29 din Legea nr.47/1992.

Raportat la istoricul alegerilor prezidenţiale desfăşurate în România după anul 1991, Curtea Constituţională a soluţionat un număr considerabil de asemenea contestaţii[5].

1.b) Potrivit art.42 alin.(7) din Legea nr.370/2004 şi art.38 teza a doua din Legea nr.47/1992, aceleaşi persoane pot adresa Curţii Constituţionale, în aceleaşi condiţii, şi *contestaţii referitoare la împiedicarea desfăşurării campaniei electorale în condiţiile legii.*

[5] 34 de hotărâri - alegerile prezidenţiale din 27 septembrie 1992, 74 de hotărâri – alegerile prezidenţiale din 3 noiembrie 1996 (primul tur de scrutin), 46 de hotărâri - alegerile prezidenţiale din 26 noiembrie 2000 (primul tur) şi câte 28 astfel de hotârâri cu prilejul alegerilor prezidenţiale din 28 noiembrie 2004, respectiv din data de 22 noiembrie 2009 (primul tur de scrutin).

În acest caz, Curtea verifică respectarea garanţiilor constituţionale şi legale referitoare la desfăşurarea campaniei electorale de către entităţile responsabile de organizarea şi mediatizarea campaniei electorale, cel mai des fiind vizate mijloacele de comunicare mass-media: presă, radio sau posturile de televiziune.

Exemplificativă, în cadrul acestei discuţii, este Hotărârea nr.25 din 4 noiembrie 2009[6], prin care Curtea Constituţională a soluţionat o contestaţie prin care autorul său sesiza refuzul Societăţii Naţionale de Televiziune şi Societatea Română de Radiodifuziune (SRR) de a da curs cererilor sale referitoare la dreptul său, în calitate de candidat la alegerile prezidenţiale, de a beneficia în mod gratuit de timpii de antenă stabiliţi prin lege. Examinând cererile autorului contestaţiei adresate TVR şi SRR, Curtea a constatat că acestea respectă atât condiţiile de fond, cât şi de formă impuse de art. 19[1] alin. (1) din Legea nr.370/2004 şi, în consecinţă, a admis contestaţia şi a obligat birourile permanente reunite ale celor două Camere ale Parlamentului şi reprezentanţii serviciilor publice de radio şi televiziune să stabilească orarul pentru campania electorală şi repartizarea timpilor de antenă cu privire la candidatul respectiv[7].

Ulterior, acelaşi candidat s-a adresat din nou Curţii, reclamând discriminarea sa prin diminuarea timpilor de antenă rămaşi până la încheierea campaniei electorale, cu toate că prin Hotărârea Curţii Constituţionale nr. 25 din 4 noiembrie 2009, Birourile permanente reunite ale celor două Camere ale Parlamentului au examinat şi au votat propunerile Societăţii Române de Televiziune privind completarea orarului

[6] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.790 din 9 noiembrie 2009.

[7] Curtea a constatat o situaţie asemănătoare prin Hotărârea nr.27 din 4 noiembrie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.790 din 9 noiembrie 2009.

pentru desfăşurarea campaniei electorale şi repartizarea timpilor de antenă în ceea ce îi priveşte pe acel candidat la alegerile pentru Preşedintele României. Curtea a respins ca inadmisibilă această nouă contestaţie, arătând că hotărârile sale sunt general obligatorii şi au putere pentru viitor, iar nerespectarea lor constituie contravenţie a cărei constatare revine, însă, potrivit art. 26^2 lit. f) din Legea nr.370/2004, Autorităţii Electorale Permanente.

1.c) În temeiul art.146 lit. f) din Constituţie, Curtea soluţionează şi *cererile de anulare a alegerilor,* atribuţie detaliată la art.52 din Legea nr.370/2004.

Cererea de anulare a alegerilor se poate face de către partidele politice, alianţele politice, alianţele electorale, organizaţiile cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale reprezentate în Consiliul Minorităţilor Naţionale şi de candidaţii care au participat la alegeri, în termen de cel mult 3 zile de la închiderea votării, iar cererea trebuie motivată şi însoţită de dovezile pe care se întemeiază. Soluţionarea cererii de către Curtea Constituţională se face până la data prevăzută de lege pentru aducerea la cunoştinţă publică a rezultatului alegerilor.

Motivele acestor cereri rezidă, în general, în invocarea unor nereguli legate de desfăşurarea concretă a votului la urne, listele electorale (permanente sau suplimentare), acte de campanie electorală interzise de lege, aspecte ce compun, în general, noţiunea de „fraudă electorală". Curtea a reţinut, cu prilejul soluţionării unor astfel de contestaţii, că în cursul unei campanii electorale sunt posibile anumite neregularităţi, dar valabilitatea alegerilor depinde de dimensiunile şi de amploarea acestora. Întemeindu-se pe dispoziţiile art. 24 alin. (1) şi (2) din Legea nr. 370/2004 şi ale art. 32 alin. (6) din Legea nr. 373/2004, Curtea a constatat că *„anularea alegerilor poate să intervină numai în cazul în care votarea şi stabilirea rezultatelor au avut loc prin fraudă, iar aceasta este de natură să modifice atribuirea mandatului sau, după caz, ordinea candidaţilor care pot participa la al doilea tur de scrutin, precum şi faptul că cererea de anulare a alegerilor trebuie motivată şi însoţită de dovezile pe care se întemeiază."*[8]

Curtea a soluţionat, de la înfiinţarea sa şi până în prezent, 23 de astfel de contestaţii, fără a putea constata vreodată împrejurări care să justifice pronunţarea unei hotărâri prin care să dispună repetarea turului de scrutin. Multe dintre aceste contestaţii au fost respinse ca inadmisibile fie pentru că nu respectau cerinţele legale (titularii dreptului de a contesta, termenul de contestare), fie pentru că se îndreptau împotriva unor hotărâri precedente ale Curţii prin care aceasta soluţionase definitiv o contestaţie formulată împotriva deciziilor B.E.C. de înregistrare sau a refuzului de înregistrare a unor candidaturi la alegerile prezidenţiale[9].

2) *Ulterior încheierii votului,* Curtea este unica autoritate îndreptăţită să *confirme rezultatul sufragiului,* prin aceasta încheindu-se şi rolul său de judecător constituţional în procesul alegerii Preşedintelui României.

Această atribuţie se exercită din oficiu, după soluţionarea tuturor contestaţiilor şi cererilor de anulare a alegerilor. În acest scop, Biroul Electoral Central şi birourile electorale de circumscripţie trimit Curţii Constituţionale procesul-verbal centralizator, respectiv procesele-verbale de circumscripţie, pe baza cărora Curtea va pronunţa *hotărârea privind rezultatele alegerilor pentru funcţia de Preşedinte al României.*

În situaţia în care Curtea constată că niciunul dintre candidaţi nu a întrunit majoritatea de voturi ale alegătorilor

[8] Hotărârea nr.30 din 3 decembrie 2004, publicată în monitorul Oficial al României, Partea I, nr.1163 din 8 decembrie 2004

[9] Curtea a statuat în jurisprudenţa sa că împotriva hotărârilor sale emise pentru soluţionarea contestaţiilor privind înregistrarea sau neînregistrarea unei candidaturi, nu există nici o cale de atac (de exemplu, Hotărârea nr.31 din 25 septembrie 1996, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.237 din 30 septembrie 1996)

înscrişi în listele electorale permanente, prin aceeaşi hotărâre aduce la cunoştinţa publică prenumele şi numele celor 2 candidaţi care vor participa la cel de-al doilea tur de scrutin şi ziua votării, care va fi la două săptămâni de la primul tur de scrutin[10].

Curtea Constituţională validează rezultatul fiecărui tur de scrutin şi asigură publicarea rezultatului alegerilor în mass-media şi în Monitorul Oficial al României, Partea I, pentru fiecare tur de scrutin.

Dacă nu există această situaţie sau după ce au loc alegerile din al doilea tur de scrutin, Curtea, prin hotărâre, stabileşte şi aduce la cunoştinţa publicului rezultatele alegerilor, precizează numele candidatului care, întrunind cel mai mare număr de voturi valabil exprimate, este ales în funcţia de Preşedinte al României şi stabileşte data şi ora la care va avea loc validarea în funcţia de Preşedinte al României prin depunerea jurământului la sediul Curţii Constituţionale.

Preşedintele ales depune jurământul în faţa judecătorilor Curţii, iar Curtea Constituţională pronunţă, cu acest prilej, o hotărâre distinctă, de *validare a alegerii* respectivei persoane în funcţia de Preşedinte al statului. Un exemplar al acestei hotărâri se prezintă Parlamentului în vederea depunerii jurământului prevăzut la art. 82 alin. (2) din Constituţie, un exemplar al acesteia se înmânează Preşedintelui ales al României, iar un alt exemplar rămâne la sediul Curţii Constituţionale, hotărârea fiind, de asemenea, definitivă şi publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I[11].

Alături de procesul electoral propriu-zis, în urma căruia sunt constituite organele/autorităţile reprezentative ale statului, voinţa poporului, ca expresie a suveranităţii naţionale, se manifestă şi cu prilejul organizării referendumului[12]. Fiind vorba, din nou, de exercitarea unui drept fundamental, fără de care nu se poate concepe existenţa unui stat de drept democratic, Curtea Constituţională este competentă, potrivit art.146 lit. i) din Constituţie, să vegheze la respectarea procedurii pentru organizarea şi desfăşurarea referendumului[13] şi confirmă rezultatele acestuia. Această atribuţie este, însă, distinctă de cea la care succint ne-am referit mai sus, astfel că nu o vom dezvolta în studiul de faţă.

3. Jurisprudenţa constituţională relevantă în materia dreptului electoral

Curtea Constituţională influenţează procesul electoral şi prin intermediul soluţiilor pe care le pronunţă cu prilejul verificării constituţionalităţii legilor *anterior promulgării* sau cu privire la excepţiile de neconstituţionalitate al căror obiect îl pot constitui legile - *ulterior promulgării*[14] - sau ordonanţele Guvernului, emise de acesta în baza delegării legislative sau în virtutea unei legi speciale de abilitare. Prin acest mecanism, Curtea Constituţională poate contribui la îmbunătăţirea ansamblului legislaţiei electorale.

Astfel, raţiunea controlului *a priori* o reprezintă necesitatea prevenirii introducerii în dreptul pozitiv[15] a unor legi

[10] Conform art.54 alin.(1) din Legea nr.370/2004;

[11] Cele două tipuri de hotărâri se succed cronologic, astfel: Hotărârea nr.41 şi nr.42 din 1992, Hotărârea nr.76 şi nr.77 din 1996, Hotărârea nr.52 şi nr.53 din 2000, Hotărârea nr.34 şi nr.35 din 2004, respectiv Hotărârea nr.42 şi nr.43 din 2009.

[12] Potrivit art.2 alin.(1) din Constituţie.

[13] Este vorba exclusiv de referendumul naţional, obligatoriu sau consultativ.

[14] Controlul *a posteriori* al legilor nu vizează exclusiv legile şi ordonanţele aflate în vigoare, ci şi pe cele ale căror efecte juridice continuă să se producă şi după ieşirea lor din vigoare. A se vedea, în acest sens, cele statuate de Curtea Constituţională prin Decizia nr.766 din 15 iunie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.549 din 3 august 2011, referitoare la excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 29 alin. (1) şi art. 31 alin. (1) şi (3) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea şi funcţionarea Curţii Constituţionale.

[15] Dreptul pozitiv constă în totalitatea actelor normative în vigoare la un moment dat într-un stat. A se vedea Mircea Djuvara, *Teoria generală a dreptului. Drept raţional, izvoare şi drept pozitiv*,

contrare Constituţiei, iar controlul *a posteriori* urmăreşte eliminarea din ansamblul legislaţiei a acelor prevederi sau acte normative aflate în contradicţie cu dispoziţiile sau principiile Legii fundamentale.

a) În ceea ce priveşte *controlul a priori al legilor,* este de observat că acesta se intercalează între momentul adoptării legii de către Parlament şi cel al promulgării sale de către Preşedintele României[16]. S-a spus că, prin exercitarea acestui tip de control, Curtea Constituţională este implicată în procesul legislativ, care este un proces politic, dar, cu toate acestea, instanţa constituţională statuează dintr-un punct de vedere strict jurisdicţional[17]. Prin deciziile pronunţate în cadrul controlului anterior al legilor, Curtea direcţionează legiuitorul spre adoptarea unei forme a legii care să întrunească pe deplin exigenţele constituţionale.

Astfel, de exemplu, prin *Decizia nr.51 din 25 ianuarie 2012*[18], pronunţată cu prilejul verificării anterior promulgării legii referitoare la organizarea la aceeaşi dată a alegerilor pentru autorităţile administraţiei publice locale şi a alegerilor pentru Camera Deputaţilor şi Senat din anul 2012, Curtea a constatat că modificarea legii cu mai puţin de un an înaintea alegerilor este *„de natură să determine dificultăţi în exercitarea dreptului de vot, dificultăţi care pot avea ca efect, în cele din urmă, restrângerea exerciţiului acestui drept”.*

Sub acelaşi aspect, observând în jurisprudenţa sa numeroasele modificări ale legislaţiei electorale şi deficienţele sistemului electoral, Curtea Constituţională a subliniat necesitatea reexaminării întregii legislaţii electorale, accentuând aspectele care trebuie supuse reanalizării şi principiile pe care legiuitorul trebuie să le aibă în vedere în acest sens. Totodată, a subliniat necesitatea stabilităţii legislaţiei în materie electorală, expresie a principiului securităţii juridice.

Astfel, prin *Decizia nr. 61 din 14 ianuarie 2010*[19], Curtea a observat că, în activitatea sa, a soluţionat mai multe cauze privind constituţionalitatea unor dispoziţii ale Legii nr. 35/2008 pentru alegerea Camerei Deputaţilor şi a Senatului, constatând că reglementarea sistemului electoral românesc prezintă o serie de imperfecţiuni şi a apreciat că se impune o reconsiderare a acesteia din perspectiva alegerilor parlamentare din anul 2012, care să asigure, sub toate aspectele, organizarea şi desfăşurarea unor alegeri democratice în România. În această privinţă, Curtea a considerat că trebuie, în primul rând, să se pornească de la realităţile economice, politice şi sociale ale ţării, de la rolul partidelor politice în procesul electoral, de la necesitatea raţionalizării Parlamentului şi, în final, să fie reglementat un tip de scrutin corespunzător concluziilor desprinse şi care să aibă corespondent în tipurile de scrutin care se regăsesc în majoritatea statelor europene.

Curtea a reţinut, totodată, că Legea nr. 35/2008, cu modificările şi completările ulterioare, *„reglementează un mecanism electoral care nu are nicio legătură cu elementele de conţinut ale tipului de scrutin majoritar uninominal, organizat cu un singur tur şi care este practicat în alte state*[20]*. Este de reţinut că*

Editura All Beck, Colecţia Restitutio, Bucureşti, 1995, p.304.

[16] Controlul *a priori* poate fi declanşat doar la cererea anumitor subiecţi de drept. Astfel, potrivit art.146 lit. a) din Constituţie, Curtea Constituţională se pronunţă asupra constituţionalităţii legilor, înainte de promulgarea acestora, la sesizarea Preşedintelui României, a unuia dintre preşedinţii celor două Camere, a Guvernului, a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, a Avocatului Poporului, a unui număr de cel puţin 50 de deputaţi sau de cel puţin 25 de senatori.

[17] Ion Deleanu, *Justiţia constituţională*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1995, p.47, nota de subsol nr.1.

[18] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.90 din 3 februarie 2012.

[19] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 76 din 3 februarie 2010.

[20] Pentru detalii pe această temă, a se vedea, de exemplu, Gheorghe Iancu, „Consideraţii teoretice

niciun sistem electoral în care este reglementat un tip de scrutin majoritar uninominal cu un singur tur de scrutin nu prevede vreun prag electoral, în timp ce Legea nr. 35/2008 prevede două tipuri de praguri electorale alternative. Rezultatele alegerilor parlamentare din noiembrie 2008 au arătat că mecanismul utilizat pentru atribuirea mandatelor a avut drept consecinţă rezultate neconforme celor specifice unui tip de scrutin majoritar uninominal, rezultate determinate de calculele matematice reglementate de regulile procedurii electorale ale scrutinului uninominal prevăzut de Legea nr. 35/2008. Aşa se face că desemnarea unor parlamentari s-a realizat pe baza unor calcule, fără ca o asemenea desemnare să rezulte din alegeri, în urma exprimării prin vot a opţiunilor politice".

În pofida acestor insistente avertizări referitoare la necesitatea reamenajării sistemului electoral, legiuitorul a preferat să rămână în pasivitate, ignorând recomandările formulate de instanţa constituţională.

Curtea a continuat, însă, efortul de conştientizare a legiuitorului cu privire la necesitatea îmbunătăţirii acestui domeniu, a cărui importanţă în asigurarea valorilor fundamentale ale statului român este crucială. Astfel, prin Decizia nr. 51 din 25 ianuarie 2012, mai sus amintită, Curtea a evidenţiat cu tentă negativă frecventele modificări ale legislaţiei electorale, observând că *„Legea nr. 35/2008 fost modificată, la două luni de la adoptarea de către Parlament prin Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 66/2008, [...], şi la 5 luni de la adoptare prin Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 97/2008, [...]. Prin această din urmă ordonanţă au fost aduse 92 de modificări şi completări legii, în condiţiile în care legea adoptată iniţial de Parlament cu respectarea art. 75 şi art. 76 alin. (1) din Constituţie cuprindea 76 de articole şi o anexă referitoare la circumscripţiile electorale".*

Referindu-se la considerentele Deciziei nr. 61 din 14 ianuarie 2010, mai sus citată, Curtea a subliniat necesitatea ca întreaga legislaţie electorală referitoare la alegerea Camerei Deputaţilor şi a Senatului, a Preşedintelui României, alegerile pentru Parlamentul European, precum şi la alegerea autorităţilor administraţiei publice locale să fie reexaminată, urmând a fi concentrată într-un cod electoral[21], ale cărui dispoziţii comune şi speciale să asigure, în concordanţă cu principiile constituţionale, organizarea unui scrutin democratic, corect şi transparent.

Curtea a atras atenţia asupra instabilităţii legislaţiei româneşti în materie electorală, *„în contradicţie cu principiile statului de drept şi a relevat existenţa unor deficienţe ale sistemului electoral actual, necesitatea modificării legislaţiei electorale şi faptul că aceasta trebuie să aibă o solidă fundamentare, respectiv să se concretizeze într-un act complex - un Cod Electoral, precum şi faptul că modificarea trebuie să respecte principiul securităţii juridice, respectiv să nu intervină (cu unele excepţii admisibile) cu mai puţin de un an înainte de alegeri".*

În acelaşi sens, a observat că, *„de-a lungul timpului, instabilitatea legislativă în materie electorală, determinată de modificarea acestei legislaţii, cu precădere, în anii electorali, s-a relevat a fi nu doar un factor de incertitudine juridică, ci şi o cauză a deficienţelor acestei legislaţii, constatate cu prilejul aplicării sale".*

şi practice privind scrutinul majoritar", în *Liber Amicorum Ioan Muraru. Despre constituţie şi constituţionalism*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2006, p.132-137.

[21] În legătură cu rolul codificării în procesul de creare a unui sistem electoral autentic democratic şi stabil, a se vedea Marieta Safta, „Necesitatea adoptării unui cod electoral în România", în volumul *Ştiinţă şi codificare în România. Comunicări prezentate la Sesiunea ştiinţifică a Institutului de Cercetări Juridice 2012*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2012, p.p.444-452.

În fine, Curtea a reţinut că, *„întrucât calitatea reprezentării politice depinde într-o mare măsură de aspecte tehnice precum sistemul electoral, opţiunea pentru un astfel de sistem trebuie să reflecte realităţile şi situaţia specifică a statului, schimbarea tipului de scrutin presupunând nu doar o modificare a modului de atribuire a mandatelor de deputaţi şi senatori, ci o nouă concepţie cu privire la întregul sistem electoral”*.

b) *În ce priveşte controlul a posteriori,* influenţa Curţii asupra procesului electoral se manifestă în modul cel mai evident prin constatarea neconstituţionalităţii unor legi sau ordonanţe ori a unor prevederi din acestea al căror obiect de reglementare vizează materia dreptului electoral. În acest caz, textele de lege declarate neconstituţionale îşi suspendă aplicabilitatea pe un interval de 45 zile, timp în care Parlamentul este obligat să adopte o reglementare conformă cu dispoziţiile Constituţiei[22]. Dacă Parlamentul nu acţionează în acest sens, textele în cauză îşi încetează efectele după expirarea termenului menţionat. Pentru a evita o asemenea veritabilă sancţiune[23], legiuitorul trebuie să adopte o soluţie nouă, să elaboreze un nou text normativ, potrivit celor reţinute în considerentele deciziei instanţei de contencios constituţional.

O decizie interesantă şi ilustrativă, în acelaşi timp, pentru felul energic în care, uneori, Curtea poate influenţa procesul electoral este cea prin care, în mod atipic, a constatat neconstituţionalitatea unui text de lege generată de existenţa unei lacune a legislaţiei, apreciind că aceasta era singura modalitate de îndepărtare a viciului de constituţionalitate şi de aducere la îndeplinire a funcţiei sale de asigurare a supremaţiei Legii fundamentale. Este vorba despre *Decizia nr.503 din 20 aprilie 2010*[24], prin care Curtea a avut o atitudine activă, precizând după cum urmează: *„Chiar dacă îmbracă forma unei omisiuni legislative, viciul de neconstituţionalitate sesizat nu poate fi ignorat, deoarece o atare omisiune este cea care generează, eo ipso, încălcarea dreptului constituţional de a fi ales. Ori, Curtea Constituţională, potrivit art.142 din Legea fundamentală, este garantul supremaţiei Constituţiei (...)”*.

În speţă fusese pusă în discuţie constituţionalitatea prevederilor art.48 alin.(17) din Legea nr.35/2008[25], potrivit cărora la alegerile parţiale pot participa numai partidele politice şi organizaţiile cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale care la alegerile generale au îndeplinit pragul electoral prevăzut de lege, individual sau într-o alianţă politică ori electorală.

Curtea a constatat că, *astfel formulat, textul de lege criticat avea ca efect eliminarea din cursa alegerilor parlamentare parţiale a candidaţilor independenţi,* ceea ce era de natură să încalce dreptul de a fi ales, reglementat de art.37 din Constituţie. Aceasta, deoarece anula *ab initio* dreptul de a fi ales al oricărui cetăţean român care, îndeplinind cerinţele constituţionale şi legale în materie, ar fi dorit să participe la alegerile parlamentare parţiale în calitate de candidat independent. Curtea a observat că textul de lege supus controlului de constituţionalitate nu prevedea în mod expres, direct, eliminarea candidaţilor independenţi de la alegerile parlamentare parţiale, însă această consecinţă rezulta tocmai din formula *"numai partidele şi organizaţiile "*, redactare restrictivă şi imperativă, ce excludea în mod logic orice altă categorie.

O importanţă deosebită prezintă şi *pronunţarea deciziilor cu rezervă de interpretare,* prin intermediul cărora

[22] Conform art.147 alin.(1) din Constituţie.

[23] A se vedea, sub acest aspect, Marieta Safta, Benke Karoly, „Obligativitatea considerentelor deciziilor Curţii Constituţionale”, în *Dreptul* nr.9/2010.

[24] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.353 din 28 mai 2010.

[25] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 630 din 29 august 2008.

Curtea constată că dispoziţia legală supusă controlului este constituţională numai în ipoteza în care este interpretată într-un anumit sens ori, dimpotrivă, că este neconstituţională în măsura în care i se atribuie un anumit înţeles. De la momentul publicării în Monitorul Oficial a deciziei, nicio persoană sau autoritate nu mai poate aplica legea respectivă decât în interpretarea dată de Curtea Constituţională. Un exemplu edificator în acest sens, îl reprezintă *Decizia nr.102 din 28 februarie 2013*[26], prin care Curtea a constatat că dispoziţiile art. 118 din Legea nr. 67/2004 pentru alegerea autorităţilor administraţiei publice locale sunt constituţionale în măsura în care se interpretează în sensul că termenul de 50 de zile curge de la data înregistrării demisiei din funcţia de prefect sau subprefect.

Concluzie

Prin prisma controlului de constituţionalitate a legilor şi ordonanţelor**,** se remarcă faptul că soluţiile pronunţate de Curtea Constituţională îşi pun amprenta asupra sistemului electoral, pe de o parte prin prevenirea intrării în vigoare a unor legi neconstituţionale, în cazul controlului a priori, şi, pe de altă parte prin eliminarea din ansamblul legislaţiei a reglementărilor contrare Constituţiei ca efect al admiterii excepţiilor de neconstituţionalitate sau, atunci când este cazul, prin decelarea semnificaţiei conforme regulilor şi principiilor constituţionale prin intermediul deciziilor interpretative.

[26] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.208 din 12 aprilie 2013.

Bibliografie:

- Constituţia României;
- Decizia nr. 61 din 14 ianuarie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 76 din 3 februarie 2010;
- Decizia nr.503 din 20 aprilie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.353 din 28 mai 2010;
- Decizia nr.766 din 15 iunie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.549 din 3 august 2011;
- Decizia nr.51 din 25 ianuarie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.90 din 3 februarie 2012;
- Decizia nr.102 din 28 februarie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.208 din 12 aprilie 2013;
- Gheorghe Iancu, „Consideraţii teoretice şi practice privind scrutinul majoritar", în *Liber Amicorum Ioan Muraru. Despre constituţie şi constituţionalism*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2006;
- Hotărârea nr.2 din 1 septembrie 1992, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.234 din 23 septembrie 1992;
- Hotărârea nr.31 din 25 septembrie 1996, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.237 din 30 septembrie 1996;
- Hotărârea nr.30 din 3 decembrie 2004, publicată în monitorul Oficial al României, Partea I, nr.1163 din 8 decembrie 2004;
- Hotărârea nr.27 din 4 noiembrie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.790 din 9 noiembrie 2009;
- Ion Deleanu, *Justiţia constituţională*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1995;
- Legea nr. 47/1992 privind organizarea şi funcţionarea Curţii Constituţionale, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.807 din 3 decembrie 2010;
- Legea nr.370/2004 pentru alegerea Preşedintelui României, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.650 din 12 septembrie 2011;
- Legea nr.35/2008 pentru alegerea Camerei Deputaţilor şi a Senatului şi pentru modificarea şi completarea Legii nr. 67/2004 pentru alegerea autorităţilor administraţiei publice locale, a Legii administraţiei publice locale nr. 215/2001 şi a Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleşilor locali, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 630 din 29 august 2008;
- Marieta Safta, „Necesitatea adoptării unui cod electoral în România", în volumul *Ştiinţă şi codificare în România. Comunicări prezentate la Sesiunea ştiinţifică a Institutului de Cercetări Juridice 2012*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2012;
- Marieta Safta, Benke Karoly, „Obligativitatea considerentelor deciziilor Curţii Constituţionale", în *Dreptul* nr.9/2010;
- Mircea Djuvara, *Teoria generală a dreptului. Drept raţional, izvoare şi drept pozitiv*, Editura All Beck, Colecţia Restitutio, Bucureşti, 1995;
- www.ccr.ro.

STABILITATEA POLITICĂ, REPREZENTAREA DEMOCRATICĂ ŞI MECANISMELE ELECTORALE

Conf. univ. dr. Cristian PÎRVULESCU
Facultatea de Ştiinţe Politice
Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative

POLITICAL STABILITY, DEMOCRATIC REPRESENTATION AND ELECTORAL ARRANGEMENTS

Abstract

In the past, the electoral systems have proved to be some of the most stable democratic institutions, but currently the trend seems to be contrary. The permanent objective of all democratic states is to strengthen an effective and fair electoral system, in order to ensure fair representation of the will of citizens. Examples given by some countries in Europe and by the Romanian experience shows that there is no perfect electoral system applicable anywhere and in any situation. The formula used today in Romania is consensual democracy, this institutional arrangement is known in Western political science as consociational democracy. Romania is still not a consensual democracy, but there are the prerequisites of building consociational mechanisms to ensure representation of the interests of all segments and groups in the decision-making process.

Keywords: *electoral systems, consociational democracy, consensual democracy, democratic representation*

Dacă *„în trecut, sistemele electorale s-au dovedit a fi unele dintre instituţiile democratice cele mai stabile”*[1] lucrurile par să se fi schimbat. Aşa cum sesiza Pippa Norris în articolul din care provine citatul de mai sus, dacă modificări relativ minore ale reglementărilor privind administrarea, finanţarea, designul circumscripţiilor sau publicitatea alegerilor s-au mai produs fără ca aceasta să însemne trecerea la un alt sistem electoral, astăzi tendinţa pare contrară. Pe de altă parte, un paradox aparent atrage atenţia: deşi aceste schimbări ale sistemelor electorale sunt justificate ca piloni ai stabilităţii politice, schimbările nu fac decât să crească instabilitatea şi să adâncească crizele instituţionale. Situaţia politică din Ungaria, unde la sfârşitul anului 2012 s-a modificat sistemul electoral trecându-se de la un sistem mixt cu dominantă proporţională şi cu două tururi de scrutin pentru partea majoritară la un sistem mixt cu dominantă majoritară într-un singur tur, este relevantă. Guvernul lui Viktor Orban a încercat să modifice regulile jocului electoral pentru a-şi asigura o majoritate politică monopartidistă şi după alegerile parlamentare din 2014. Dar reuşesc aceste strategii să ofere mult râvnita stabilitate?

[1] Pippa Norris, „Choosing Electoral Systems: Proportional, Majoritarian and Mixed Systems” în *Contrasting Political Institutions* special issue of the *International Political Science Review* Vol 18(3),
iulie 1997, pp 297-312.

Falsa stabilitate a sistemului politic italian – apărută după „căderea" a aşa zisei *prime republici* la începutul anilor '90 ai secolului trecut şi manifestată prin berlusconism - nu a rezolvat problemele structurale ale sistemului politic italian. După o scurtă perioadă de aparentă stabilitate, criza politică s-a reinstalat, iar schimbarea sistemului electoral şi dispariţia sistemului de partide al primei republici a făcut dificilă formarea guvernelor de coaliţie. Criza politică de după alegerile parlamentare din februarie 2012 este o dovadă a iluzoriei stabilităţi instalate de reforma electorală din 2005 prin legea numită atât de plastic *Porcellum*.[2] Departe de a asigura menţinerea la putere a lui Silvio Berlusconi şi aliaţilor săi legea din 2005 a mărit faliile din sistemul politic italian ducând direct la criza politică din 2013. Cu toate aceste evidenţe noul prim ministru italian Matteo Renzi mizează tot pe o modificare electorală pentru a da mai multă stabilitate.

Şi la noi, chiar dacă sistemul electoral nu a cunoscut schimbări revoluţionare, rămânând în esenţă o formă de reprezentare proporţională încă de la reforma electorală din 1919 (cu excepţia notabilă a introducerii sistemului majoritar în perioada comunistă), reformele electorale nu au lipsit. Cu toate acestea sistemul electoral nu a reuşit– şi nici nu avea cum - să asigure stabilitate guvernamentală. Căci stabilitatea guvernamentală nu este traducerea instituţională a unui sistem electoral.

În România, trecerea, în februarie 2014 prin forțarea unei crize guvernamentale, de la cel de-al doilea la cel de-al treilea guvern Ponta a readus în atenția opiniei publice interesate problemele structurale ale sistemului politic românesc. De ce guvernele românești de coaliție nu rezistă un întreg ciclu politic? Care să fie principala cauză a relativei instabilități politice românești: personalizarea excesivă a vieții politice, organizarea clientelară a partidelor politice sau un viciu de structură al regimului instituțional? Oricare ar fi explicația, predispoziția spre criză pare a fi fost un element fondator al regimului politic.

Dacă privim retrospectiv istoria guvernamentală a ultimilor 25 de ani, constatăm că, exceptând guvernul condus de Adrian Năstase între 2000 și 2004, toate celelalte guverne de după 1990 fie și-au schimbat compoziția politică față de situația parlamentară din momentul votului de investitură, fie au fost instabile. Guvernul român a fost „răsturnat" de mineriada din septembrie 1991, iar următorul guvern, Stolojan, însemna deja o altă compoziție politică. După intrarea în vigoare a Constituției, guvernul Văcăroiu (1992-1996) a început ca guvern minoritar FDSN, pentru a se transforma în 1994 în guvern de coaliție al Patrulaterului roșu (PSDR, PUNR, PSM, PDAR, ba chiar pentru o vreme și PRM). În ciclul politic următor, 1996-2000, s-a manifestat instabilitatea guvernamentală, în această perioada succedându-se trei prim miniștri (Victor Ciorbea 1996-1998, Radu Vasile 1998-1999 și Mugur Isărescu 1999-2000). După liniștea aparentă a ciclului dominat de Adrian Năstase (2000-2004) a urmat o etapă a acutizării conflictului intra și inter puteri, care a condus la modificarea componenței politice a guvernului Tăriceanu din aprilie 2007 prin excluderea PD de la guvernare, așa că între 2007-2008 România a fost condusă de un guvern ultra-minoritar, sprijinit de opoziția pesedistă. Un element suplimentar al instabilității, în ciclul politic 2008-2012, a fost succesul moțiunilor de cenzură adoptate de Parlament care au dus la căderea a două guverne, guvernul Boc, în octombrie 2009 și guvernul Ungureanu, în aprilie 2012. În decembrie 2008 se inaugura și mecanismul „marii coaliții" dintre PSD și PDL, care însă a rezistat, în

[2]Gianfranco Baldini, „The Different Trajectories of Italian Electoral Reforms West European Politics" în *West European Politics*, Volume 34, Issue 3, 2011 *pp. 644-663*

condițiile unui an cu alegeri prezidențiale, doar nouă luni. În aprilie 2012 a avut loc o nouă premieră, schimbarea orientării politice a guvernului fără alegeri legislative: venirea USL la guvernare printr-o moţiune de cenzură. Alegerile legislative din decembrie 2012 au dat o largă majoritate (prea largă?) acestei formaţiuni politice. Apoi, doar după un an și două luni de la investitură și al doilea guvern Ponta, a devenit istorie. Care să fie problema coaliţiilor în România?

Predispusă spre criză sistemică - atât datorită modului în care s-a constituit regimul politic la începutul anilor ´90 ai secolului trecut, cât şi unei istorii politice dominate de instabilitate - România îşi caută încă echilibrul politic, iar mitul reformei electorale devine pentru mulţi o formulă miraculoasă pentru instalarea stabilităţii. Ori, reforma electorală poate contribui – câtă vreme poate asigura o reprezentare cât mai proporţională - la democratizarea vieţii politice, dar nu la stabilitatea sa. Aceasta depinde de multe alte variabile, din care una esenţială este asumarea unui model de democraţie consensuală.

Un sistem instituţional care să asigure găsirea consensului ar fi poate o soluţie pentru ieşirea din capcana instabilităţii ciclice. Şi participarea UDMR-ului în coaliţia de guvernare este un bun exemplu - de altfel singurul exemplu pozitiv ce poate fi dat în politica românească după 1990 - al modului în care funcţionează democraţia consociativă. Participarea, într-o formă sau alta, a UDMR-ului la guvernare (după aşa numitul "acordul de la Atlanta" facilitat în 1995 de fostul preşedinte american Jimmy Carter) a asigurat două decenii de pace etnică în România.

Ca multe alte ţări ieşite din comunism, şi în România postcomunismul a șters diferenţele ideologice ce rămân încă definitorii pentru politica occidentală. În centrul şi estul Europei referinţa la clivajul dintre stânga-dreapta creează mai degrabă confuzie şi permite partidelor postcomuniste să îşi asume identităţi ideologice fictive. Pentru aceste ţări, aderarea la Uniunea Europeană, după o primă şi scurtă perioadă de entuziasm, nu a făcut decât să dezorienteze opiniile publice. În afară de acestea, în România tentaţia majoritaristă - a constituirii unor majorităţi monolitice şi a unui singur centru de putere – a influenţat organizarea şi agenda partidelor politice, contribuind astfel la accentuarea instabilităţii guvernelor de coaliţie. Pe de altă parte, pentru o ţară ca a noastră nu prea există o alternativă democratică la guvernele de coaliţie.

La o primă vedere, modificarea constituţională din 2003, atunci când mandatul preşedintelui a fost schimbat de la patru la cinci ani, ar fi principala cauză a eşecului "marilor coaliţii" în anii cu alegeri prezidenţiale: în 2009 coaliţia dintre PSD şi PDL, iar în 2014 cea dintre acelaşi PSD şi PNL. Dar înclinaţia spre majoritararism (căutarea unui sistem electoral majoritar – numit impropriu uninominal - care să conducă spre bipartidism, încercarea de a impune unicameralismul, etc.) este mai veche decât reforma constituţională din 2003. Instabilitatea sistemică a instituţiilor politice, şi mai nou şi administrative româneşti, reflectă lipsa cronică de încredere a multor români în valenţele democraţiei. De aici şi susţinerea mai degrabă intuitivă decât raţională, a majoritarismului în diferitele sale forme.

Pentru mulţi români un sistem politic bazat pe majorităţi monopartidiste ar fi "bun" pentru că ar rezolva problema stabilităţii. Iar apartenenţa politică a preşedintelui la această majoritate ar fi de asemenea "bună" pentru că ar limita conflictul inter-instituţional. În consecinţă, problema reprezentării minorităţilor de toate felurile la guvernare - fie aceasta locală, regională sau naţională - nu este considerată dezirabilă. Eliminarea minorităţilor de la guvernare pune însă problema promisei egalităţi dintre cetăţeni. Pentru că toţi facem într-un fel sau în altul parte dintr-o minoritate, excluderea

acestora de la luarea deciziilor nu face decât să accentueze conflictul. Încercarea de a impune un majoritarism lipsit de orice bază culturală sau socială conduce astfel inevitabil la instabilitate.

De fapt, democraţia nu poate fi altfel decât rezultatul unui consens stabilit între diferitele părţi. Majorităţile sunt prin natura lor fabricate, deci artificiale. Dacă nu există un mecanism de construire a consensului, votul - care nu este în sine un instrument democratic – poate justifica orice. De aici şi încercarea democraţilor mai vechi sau mai noi de a împiedica manifestarea "dictaturii majorităţilor". Iar sistemul instituţional care asigură folosirea unui mecanism de negociere a consensului există: este democraţia consensuală.

Deşi formula folosită în România este democraţie consensuală, acest aranjament instituţional este cunoscut în ştiinţa politică occidentală drept *democraţie consociativă* sau chiar *democraţie consociaţională*. Termenul trimite la forma pe care o iau sistemele politice democratice în societăţi divizate social şi cultural. În aceste societăţi, în absenţa unei reale comunicări între grupurile sociale sau culturale, doar conlucrarea guvernamentală dintre elitele politice reprezentative poate asigura stabilitatea politică. Consensul aducător de stabilitate, rezultând din negocierile dintre partidele politice, nu ar fi însă posibil fără existenţa unor mecanisme consociaţionale. Iar aceste mecanisme au fost puse în evidenţă de politologul olandez Arend Lijphart în ţări precum ţara sa natală, dar şi Belgia ori Elveţia.[3]

Pentru Lijphart democraţia consociativă există doar dacă statele fracturate cultural sau social şi instabile politic îşi transformă în mod voluntar sistemul politic astfel încât acesta să faciliteze comunicarea între liderii celor mai importante grupurile existente. În acest sens Lijphart a identificat patru caracteristici care permit instalarea unei democraţii consensuale. Prima dintre acestea ia în considerare chiar *guvernul de coaliţie*. Într-o democraţie consociativă - dar ce democraţie care să îşi merite numele îşi mai permite astăzi să nu fie consociativă? - atât forţele politice reprezentative cât şi principalele segmentele ale societăţii trebuie să fie luate în considerare reprezentate la formarea unui guvern de coaliţie, singurul care poate permite realizarea consensului. În acest fel elitele politice pot evita primejdiile pe care o situaţie de necooperare le-ar putea induce. În al doilea rând, democraţia consociativă presupune un *sistem electoral de reprezentare proporţională* care să asigure ocuparea proporţională a poziţiilor de putere la nivel local sau central. Uneori, în cazul în care se detaşează o formaţiune reprezentativă pentru o majoritate relativă, atunci democraţia consociativă poate presupune o ușoară supra-reprezentare a segmentelor minoritare. O a treia caracteristică constă în asigurarea *autonomiei reale a diferitelor segmente ale societăţii*. Şi nu este vorba doar de autonomie culturală sau etnică, căci în cazul Olandei, pe care Lijphart o cunoştea atât de bine, diviziunile erau sociale sau filosofico-religioase, iar nu etnice. În final, a patra caracteristică priveşte dreptul de veto în privinţa unor probleme importante prin care se împiedică izolarea sau marginalizarea unei minorităţi. Ori, această ultimă caracteristică presupune renunţarea la principiul majorităţii şi asumarea deschisă a democraţiei consensuale.

În raport cu caracteristicile observate de Lijphart, România nu este încă o democraţie consensuală, dar există premisele construiri unor mecanisme consociative care să asigure reprezentarea intereselor tuturor segmentelor sau grupurilor în procesul de luare a deciziei. La noi, cele câteva elemente consociative care au permis facilitarea participării UDMR la guvernare după 1996 (mai puţin

[3] A se vedea Arend Lijphart, *Modele ale democraţiei*, Iaşi, Polirom, 2000 şi, mai ales , *Democraţia în societăţile plurale* apărută tot la Polirom în 2002.

în 2009 şi între 2012 şi 2014) nu au fost rezultatul unei asumări voluntare a democraţiei consociative, cu al unor accidente de parcurs. În aceste condiţii obsesia majoritaristă nu a făcut decât să faciliteze personalizarea excesivă spaţiului public şi propensiunea pentru instabilitatea politică.

Bibliografie:

- Pippa Norris**, „**Choosing Electoral Systems: Proportional, Majoritarian and Mixed Systems" în *Contrasting Political Institutions* special issue of the *International Political Science Review* Vol 18(3), iulie 1997, pp 297-312.

- Gianfranco Baldini, „The Different Trajectories of Italian Electoral Reforms West European Politics" în *West European Politics*, Volume 34, Issue 3, 2011 *pp. 644-663*

- Arend Lijphart, *Modele ale democraţiei*, Iaşi, Polirom, 2000 şi, mai ales , *Democraţia în societăţile plurale* apărută tot la Polirom în 2002.

NOUA CONSTITUŢIE MAROCANĂ, EVOLUŢIE, INOVAŢII ŞI MODIFICĂRI FUNDAMENTALE ÎN LUMEA ISLAMICĂ

Drd. Rustin-Petru CIASC
Judecător, Preşedintele Tribunalului Caraş-Severin

PhD Candidate Rustin-Petru CIASC
Judge, President of the Caraş-Severin Court

Abstract

The impact of the new Moroccan Constitution is overwhelming in the Muslim World. Maybe the most controversial issue of this Constitution is related to the definition of the identity of the Moroccan state, in fact if Morocco should be defined as an Islamic state. There is no doubt that the new Constitution defines Morocco as a Muslim state, but in the preamble of this is stated too that Islam is the state religion - in Article 3, which also guarantees freedom of religious practices to all faiths. Compared to the text of most Arab Constitutions - which proclaim sharia as one of the sources, if not the source of law - the new Moroccan Constitution is quite liberal. It should also be noted that in Morocco religion is an integral part of the king`s power, being officially recognised as a „commander of the faithful". In addition the new constitution reserves for the king three areas as his exclusive domain (religion, security issues, strategic major policy choices) and the king will remain too the supreme arbiter among the others forces.

Keywords: *constitution, judicial, sharia, freedom, Muslim, law.*

Faptul că Regatul Marocului a fost singura ţară maghrebiană neafectată de evenimentele din timpul Primăverii Arabe nu este întâmplător, explicaţia având cauze multiple. Astfel, fie că este vorba de convingere, fie că este vorba doar de oportunism, monarhia marocană nu a blocat niciodată în întregime nici jocul instituţional şi nici pe cel partizan. După Constituţia autoritară din 1970, a urmat Constituţia oarecum tranzitorie din 1972, urmată de importanta revizuire constituţională din 1996. În fapt, Constituţia din 1972 a marcat sfârşitul iluziei conform căreia ar fi posibil să se guverneze cu ignorarea partidelor. Cele două tentative succesive de lovitură de stat i-au indicat regelui Hassan al II-lea că aparatul securitar, pe care se baza pentru stabilirea de durată a puterii sale autoritare, îşi are limitele sale, obligându-l oarecum să reintroducă partidele în jocul instituţional. Modificările legislative din 1996 au pregătit alternanţa consensuală din 1998 şi a aşezat fundamentele situaţiei actuale, ce au culminat cu marea reformă constituţională din iulie 2011.

Înainte de a analiza principalele evoluţii constituţionale reflectate în actuala Carta Magna din Regat (singura monarhie africană în afară de Swaziland şi singurul stat de pe continent care nu este membru al Uniunii Africane), se apreciază ca oportună expunerea unor noţiuni esenţiale care caracterizează dreptul musulman clasic, noţiuni fără de care actualele

modificări constituţionale nu pot fi percepute la justa lor valoare. Astfel, de la bun început se impune a se preciza că dreptul musulman clasic reprezintă un corp de reguli juridice care tratează toate problemele vieţii sociale, păstrând o anumită coerenţă în ciuda amplei divizări a comunităţii musulmane (în principal între sunniţi şi şiiţi), fără a mai vorbi de diferitele rituri[1]. Acest drept a guvernat în mod progresiv societatea musulmană citadină începând cu secolul al II-lea după hegira (secolul al VIII-lea după Isus Hristos), chiar şi în prezent – cu toate că influenţa occidentală s-a impus în regiune – procesele de codificare ale normei juridice pe care le cunoaşte nu doar Marocul, dar şi toate celelalte ţări din Maghreb-ul arab, continuând să-şi tragă sursele din dreptul musulman, în special în ceea ce priveşte statutul personal. O atenţie deosebită merită să fie acordată adaptării principiilor divine (considerate ca imuabile dată fiind originea lor) cu realităţile specifice epocii contemporane. Se poate constata astfel că noul regim juridic ce este implementat în ţările maghrebiene nu are nimic de a face cu *șaria* pe care doresc să o reinstaureze fundamentaliştii[2]. Se afirmă în acest sens că, prin mai multe dintre aspectele sale esenţiale, *șaria* a fost construită pentru bărbaţi, în contra principiilor coranice[3]. În schimb, normele de drept contemporane sunt adoptate de către un parlament, ce este ales prin sufragiu universal, nereprezentând aşadar opera teologilor, ca în cazul *șariei*. Se poate constata de altfel că dreptul penal conceput în ţările maghrebiene urmăreşte reabilitarea delincvenţilor sau cel puţin punerea lor în imposibilitatea de a suferi vătămări, pe câtă vreme dreptul penal izvorât din *șaria* reglementează numeroase pedepse corporale, al căror scop constă tocmai în a produce suferinţă fizică.

Activitatea de concepere a normei juridice în ţările arabo-musulmane poate fi gândită în lumina democratizării ţărilor din Maghreb de-a lungul perioadei post-coloniale, fără a fi ignorate practicile de guvernare. Revenind la cazul Marocului, se impune a se aprecia că, mai degrabă decât prescrierea unei concepţii occidentale democraţiei din această ţară, este preferabil să se stabilească manierea în care cultura arabo-musulmană îşi generează propria cale de acces către democratizarea deplină. Or, un regim nu poate fi calificat ca fiind democratic în condiţiile în care ar ignora drepturile umane cele mai elementare[4]. Există cercetători care consideră că democraţia occidentală nu poate decât să afecteze negativ civilizaţia musulmană, căreia i se potriveşte mai degrabă aplicarea unor reguli de viaţă şi de guvernare izvorâte dintr-o interpretare fundamentalistă a Coranului. Astfel, lucrările lui *Ahmed Laouni* (*„Satan şi democraţia” sau „Sclavia eliberatoare de dictatura coloniştilor democraţi”*) prezintă democraţia ca o păcăleală adresată de către regimurile coloniale musulmanilor. Autorul respectiv reaminteşte că *„doar libertăţile determinate de Divinitate sunt utile”* şi că nu poate exista *„democraţie fără o religie monoteistă care să stea la baza acesteia”*[5]. La rândul său, Giovanni Sartori consideră că noţiunea de democraţie se limitează strict la Occident, singura regiune care conţine principalul vector al democratizării, respectiv liberalismul. Cu alte cuvinte, universalismul valorilor conduce la rezervarea idealului democratic exclusiv pentru societăţile occidentale[6].

Faptul că reforma constituţională marocană din 2011 reprezintă continuarea şi amplificarea unei dinamici inaugurată de

[1] M.Carfi, *Islam et liberté, le malentendu historique*, Ed. Albin Michel, Paris, 1998, p.64.
[2] Ibidem, p.10-12.
[3] Ibidem, p.75.
[4] P. Vermeren, *Maghreb, la démocratie impossible?*, Ed. Fayard, Paris, 2004.
[5] A. Laouini, *Satan et la démocratie*, Ed. Impression Fedala, Paris, 2001, p.15.
[6] G. Sartori, *Théorie de la démocratie*, Ed. Armand Colin, Paris, 1973, p.325.

două dezamorsări, una datând de la începutul anilor 1990, iar alta de la sfârşitul respectivului deceniu, este pe deplin confirmat de evenimentele din perioada Primăverii Arabe. Numeroase evoluţii instituţionale au indicat într-adevăr, de mult timp, o reorientare a guvernării, astfel încât lucrările Comisiei consultative pentru regionalizare, crearea Consiliului Naţional pentru drepturile omului şi a unui Consiliu economic, social şi pentru mediul înconjurător, reprezintă o schimbare în profunzime a relaţiilor dintre guvernanţi şi guvernaţi. Se poate astfel considera că ansamblul reformelor a apărut atât ca o necesitate politică consensuală, cât şi ca un mijloc de a evita criza majoră prin care au trecut celelalte ţări din regiune.

Revenind la fenomenul de democratizare şi dezamorsare început în perioada anilor 1990, se impune a fi remarcat faptul că în 1999 a fost încoronat Regele Mohammed al VI-lea, suveranul afişând o voinţă de schimbare evidentă în special în ceea ce priveşte imaginea democratică a naţiunii marocane şi consolidarea pe plan regional a cooperării diplomatice şi economice. Plecând de la aceasta, într-un context internaţional marcat de atentatele din Statele Unite din 11.09.2001, precum şi de-al doilea război din Golf, un ansamblu de evenimente politice şi juridice s-au produs în Maroc, ansamblu care arată natura specifică a democratizării sale. Astfel, reforma Moudawwan-ei (Codului familiei) a condus la începutul anului 2004 la egalitatea între bărbaţi şi femei în cadrul unui cuplu, reforma fiind precedată de o mare dezbatere socială, alegerile legislative din anul 2002 care au marcat îndepărtarea stângii de la putere, atentatele din 16.05.2003 de la Casablanca ce au determinat o întărire a sistemului de securitate îndelung criticată de militanţii pentru drepturile omului, numeroasele cazuri judiciare extrem de mediatizate, cum a fost cel al deţinerii jurnalistului Lamrabet, cazul fiicelor Agadir-ului, îndelung dezbătut în spaţiul public, formarea IER-ului care a organizat audiţii publice ale victimelor torturate în cursul aşa-numitei perioade a „anilor de plumb”, proiectul de lege privind partidele politice, precum şi cel al adoptării unei legi prin care să se interzică tortura şi să se abolească pedeapsa cu moartea, dezbaterea publică purtată asupra islamismului ce a culminat cu marea manifestaţie din 29.01.2005 de la Rabat, toate aceste evenimente reprezintă mostre ale specificităţii democraţiei marocane[7].

Textul noii Constituţii se înscrie în mod evident într-o logică consensuală, expresia de „stat de drept democratic” fiind utilizată fără ambiguitate încă din preambulul acesteia. Alegerea democratică este evidenţiată de toate constantele concepute în jurul noţiunii de societate solidară, fie că este vorba de egalitatea şanselor sau de libertate, fie că se tratează chestiuni care ţin de respectul demnităţii umane, libertatea de expresie, libertatea cultului sau justiţie socială. Faptul că Marocul reprezintă o naţiune cu o diversitate culturală foarte bogată, reprezentată de componente de inspiraţie arabo-islamică, ebraică, mediteraneană şi sahariană, se reflectă în crearea unui anumit număr de noi organisme colective, cum ar fi Instanţa naţională pentru Probitate şi Luptă împotriva corupţiei (articolul 167) sau Consiliul Consultativ al Familiei şi Copilului (articolul 32). Faptul că se consacră o monarhie constituţională, parlamentară, democratică şi socială este elocvent pentru voinţa de repolitizare a vieţii publice marocane. Sporirea puterilor acordate şefului guvernului, garanţiile aduse opoziţiei parlamentare, suprimarea articolului care îi conferea regelui o putere legislativă sau crearea mecanismelor participative de adunare şi dialog (reglementate de articolul 139), înfiinţarea la nivel local de consilii regionale şi

[7] J. Leca, *La démocratisation dans le monde arabe: incertitude, vulnérabilité et légitimité*, Ed. Fayard, Paris, 1994, p.81.

colectivităţi teritoriale reprezintă tot atâtea elemente care consacră voinţa respectivă.

Se poate afirma că noua Constituţie marocană prezintă trei caracteristici esenţiale. Prima dintre acestea ar fi afirmarea crescândă a puterilor de arbitraj şi de influenţă ale suveranului statului, apoi delimitarea unui perimetru larg de acţiune în favoarea şefului guvernului, care dispune de mijloacele necesare pentru a-şi îndeplini corespunzător sarcinile şi pentru a controla majoritatea parlamentară care îl susţine, precum şi înfiinţarea unor instanţe independente responsabile cu protecţia şi dezvoltarea drepturilor populaţiei. În fapt, această separaţie vizează mai puţin delimitarea certă a puterilor legislativă, executivă şi judecătorească şi mai mult delimitarea sferelor de influenţă a acestor trei puteri ale statului[8].

Rezultă astfel că Parlamentul şi Guvernul sunt funcţional legate, mai degrabă decât să se echilibreze sau să fie în opoziţie, chiar dacă alegerea primului-ministru se face în mod obligatoriu dintre membrii partidului cel mai bine clasat în alegeri, fiind însă de apanajul funcţiei respective posibilitatea dizolvării forului legislativ. Dreptul de a dizolva Parlamentul îi conferă primului-ministru calitatea de adevărat şef al majorităţii sale, având totodată posibilitatea de a angaja responsabilitatea guvernului pentru un proiect de lege, un mijloc evident de constrângere al puterii legislative, astfel încât răsturnarea guvernului ar atrage cu o probabilitate destul de mare alegeri legislative anticipate. Se poate concluziona că în această privinţă Constituţia adoptată în 2011 diferă radical de legile fundamentale care au precedat-o, acestea vizând în primul rând protejarea monarhiei în raport cu guvernul şi parlamentul. Actuala Constituţie caută în schimb să consolideze un spaţiu de guvernare autonom în care şeful acesteia este, de facto, direct responsabil de starea naţiunii, tocmai prin intermediul posibilităţii provocării unor alegeri anticipate. În acest context, desemnarea obligatorie în funcţia respectivă dintre reprezentanţii partidului care a obţinut cele mai multe voturi în alegerile parlamentare stabileşte logica potrivit căreia alegătorii au conştiinţa faptului că prin votul lor se stabileşte guvernul, iar primul-ministru nu poate rămâne la putere fără susţinerea acestora, în condiţiile în care regele nu poate să numească după bunul plac în funcţia respectivă, şeful guvernului neputându-şi conserva funcţia pe de altă parte decât dacă partidul care l-a propulsat nu se menţine în continuare în fruntea opţiunilor alegătorilor[9].

Întrucât Constituţia din 2011 instituie o putere executivă distinctă de cea a regelui, se poate afirma fără ezitare că reforma constituţională recentă a creat un factor de putere care are interesul să desfăşoare o politică care să-i permită atât conservarea propriei funcţii, cât şi preeminenţa partidului său, atâta vreme cât regele are un pur rol de arbitru. În aceeaşi ordine de idei, instituirea unei Curţi Constituţionale, căreia cetăţenii se pot adresa, garantează existenţa unei sfere independente de protecţie şi dezvoltare a drepturilor acestora, în afara conservatorismului electoral. Numeroase dintre avansurile şi ameliorările aduse de adoptarea acestei noi Constituţii depind nu doar de punerea lor în aplicare, ci şi de legile organice şi de hotărârile Curţii Constituţionale. Astfel, Constituţia marocană stabileşte de pildă faptul că îi revine Curţii Constituţionale competenţa de a se pronunţa asupra unei excepţii de neconstituţionalitate ridicată în cursul unui proces (articolul 113), însă o lege organică stabileşte modalităţile de aplicare ale acestui articol. Această lege poate fi, în funcţie de opţiunea parlamentară, mai restrictivă sau mai liberală, instituind sau

[8] B. Dupret, J.-N. Ferrié, K. Omary, *Des réformes substantielles et conservatrices*, Revue Oasis 15, 2012, p.42

[9] Ibidem, p.43

nu un filtru anterior sesizării Curţii. De asemenea, se poate remarca faptul că articolul 20 din Constituţie prevede că dreptul la viaţă reprezintă *„primul drept al unei fiinţe umane”*, însă respectiva dispoziţie poate duce în egală măsură la blocarea dreptului la avort sau la abolirea pedepsei cu moartea.

Cât priveşte dispoziţiile care se referă la religie, se va remarca distincţia între tradiţia islamică şi devoluţia puterilor caracteristice acestui domeniu. Contrar celor mai multe dintre Constituţiile statelor din lumea arabă, referinţele la islam sunt mai degrabă laconice în structura acestei Constituţii. Astfel, articolul 3 stipulează că religia de stat este cea islamică, recunoscând însă pe de altă parte dreptul la exerciţiul liber al cultelor religioase. Cu toate că libertatea de conştiinţă nu este recunoscută expres în Constituţia marocană, articolul 25 din cuprinsul acesteia stipulează garantarea *„libertăţii de gândire, de opinie şi de expresie sub toate formele”*. Din întreg cuprinsul legii fundamentale marocane rezultă că preeminenţa islamului nu este dublată de referiri la legea islamică, respectiv *şaria*. Islamul ca religie de stat este înainte de orice o referinţă naţională, textul constituţional precizând însă într-o versiune moderată faptul că religia musulmană constituie una dintre constantele Statului, alături de unitatea naţională, integritatea teritorială, identitatea şi indivizibilitatea naţiunii. Articolele constituţionale care se referă la religia musulmană evidenţiază sistematic principii de toleranţă şi de deschidere, la fel ca şi de libertate a cultelor.

De altfel, articolul 7 alineatul 2 din textul constituţional stipulează că partidele politice nu pot fi fondate pe o bază religioasă, lingvistică, etnică, regională sau, într-o manieră generală, pe orice bază discriminatorie sau contrară drepturilor omului. Un partid politic nu poate avea drept scop aducerea de atingeri religiei musulmane, regimului monarhic, fundamentelor democratice sau unităţii naţionale şi integrităţii teritoriale a regatului, după cum nu pot fi aduse atingeri principiilor constituţionale. La rândul său, articolul 175 din Constituţie prevede că nicio revizuire a acesteia nu poate viza dispoziţiile referitoare la religia musulmană, forma monarhică de stat, alegerea democratică a naţiunii sau câştigurile în materia libertăţilor şi drepturilor fundamentale înscrise în prezenta Constituţie.

O modificare importantă adusă de noul act legislativ fundamental constă în disocierea operată între funcţiile deţinute de suveran, respectiv pe de o parte cele de „şef al statului, reprezentant suprem al acestuia, simbol al unităţii naţiunii, garant al perenităţii şi continuităţii acestuia şi arbitru suprem între instituţii”(conform articolului 42), iar pe de altă parte cea de conducător al credincioşilor prevăzută în cuprinsul articolului 41. Altfel spus, Constituţia din 2011 distinge între cele două staturi legale, încercând să reducă posibilitatea interferării unora dintre competenţe cu altele. Se poate totuşi remarca că regele exercită competenţele de comandant al credincioşilor într-o manieră exclusivă, textul articolului 41 stipulând că acesta *„veghează la respectarea islamului, este garantul libertăţii exercitării cultelor, prezidează Consiliul Suprem al ulemalelor”*. Ca atare, suveranul este autonom în domeniul conducerii credincioşilor musulmani, acţionând pe calea decretelor regale (dahir-uri) nesupuse contrasemnării ministeriale, spre deosebire de actele prin care îşi exercită celelalte competenţe regale, fiind totodată conducătorul singurului organ colectiv care este abilitat să pronunţe avize religioase. Fără îndoială că această competenţă regală a fost adesea solicitată în cursul ultimilor doi ani, fără ca Guvernul, Parlamentul sau Curtea Constituţională să dispună de vreun mijloc de cenzură sau să poată emite vreun aviz în această privinţă, principalele domenii unde a fost solicitată intervenţia Regelui în calitatea sa de conducător al credincioşilor fiind reprezentată de organizarea publică a

postului de Ramadan, legalitatea relaţiilor sexuale desfăşurate în afara căsătoriei, avortul, libertatea conştiinţei, chestiuni succesorale, aplicarea pedepsei cu moartea[10].

Concluzii

Din întreg cuprinsul articolului se poate constata că speranţele şi aspiraţiile democratice nu constituie un apanaj exclusiv al lumii occidentale, ţările din diferite regiuni ale lumii musulmane, în cazul acesta Maghreb-ul, aspirând la rândul lor să trăiască într-o societate caracterizată de garantarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale fiecăruia. Societatea marocană a considerat că, mai degrabă decât să-i fie prescrisă o concepţie universalistă de drept, de justiţie sau de democraţie, ar fi preferabilă examinarea modalităţii în care aceasta îşi poate însuşi anumite principii universale garante ale bunăstării comune ale umanităţii, astfel încât acestea să constituie norme juridice şi principii sociale. Într-un context în care norma juridică reprezintă o caracteristică decisivă pentru întărirea regularizării democratice a societăţii şi permite oferirea de garanţii şi libertăţi fundamentale tuturor cetăţenilor, este determinantă examinarea naturii raporturilor existente între drept şi democraţie, pe baza instituirii de concepte şi practici sociale. Tocmai de aceea s-a insistat în cuprinsul prezentului articol pe legăturile existente între principiile de justiţie pe de o parte şi uzitarea socială şi intelectuală a normelor aferente pe de altă parte în cadrul societăţii marocane, societate apreciată ca fiind una dintre cele mai juste şi mai stabile din lumea musulmană.

[10] Ibidem, p.45

Bibliografie

- M. Carfi, Islam et liberté, le malentendu historique, Ed. Albin Michel, Paris, 1998;
- B. Dupret, J.-N. Ferrié, K. Omary, Des réformes substantielles et conservatrices, Revue Oasis 15, 2012;
- Laouini, Satan et la démocratie, Ed. Impression Fedala, Paris, 2001;
- J. Leca, La démocratisation dans le monde arabe: incertitude, vulnérabilité et légitimité, Ed. Fayard, Paris, 1994;
- G. Sartori, Théorie de la démocratie, Ed. Armand Colin, Paris, 1973;
- P. Vermeren, Maghreb, la démocratie impossible? Ed. Fayard, Paris, 2004.

RAPOARTE, SINTEZE ȘI INFORMĂRI

REPORTS, SYNTHESIS AND BRIEFINGS

REUNIUNEA COMITETULUI EXECUTIV AL ASOCIAŢIEI OFICIALILOR ELECTORALI EUROPENI (ACEEEO) 7 MARTIE 2014, BRAŞOV, ROMÂNIA

***Cătălina MORARU** – consilier*

În data de 7 martie 2014 s-a desfăşurat la Poiana Braşov reuniunea Comitetului Executiv al Asociaţiei Oficialilor Electorali Europeni (ACEEEO).

La reuniune au participat:

- Doamna Ana Maria Pătru, preşedintele ACEEEO, preşedintele Autorităţii Electorale Permanente;
- Domnul Zsolt Szolnoki, secretar general al ACEEEO;
- Domnul Arnis Cimdars, membru al Comitetului Executiv al ACEEEO, preşedintele Comisiei Electorale Centrale din Letonia;
- Domnul Iurie Ciocan, membru al Comitetului Executiv al ACEEEO, preşedintele Comisiei Electorale Centrale din Republica Moldova;
- Domnul Kazimierz W. Czaplicki, membru al Comitetului Executiv al ACEEEO, secretarul Comisiei Electorale Naţionale din Polonia;
- Doamna Irena Hadziabdic, membru al Comitetului Executiv al ACEEEO și al Comisiei Electorale Centrale din Bosnia şi Herţegovina;
- Domnul Zenonas Vaigauskas, membru al Comitetului Executiv al ACEEEO și preşedintele Comisiei Electorale Centrale din Lituania;
- Doamna Olga V. Balashova, expert în cadrul Comisiei Electorale Centrale a Federaţiei Ruse (reprezentanta domnului Stanislav V. Vavilov, membru al Comitetului Executiv al ACEEEO, vicepreşedinte al Comisiei Electorale Centrale a Federaţiei Ruse);
- Doamna Dorota Tulczyńska, expert în cadrul Oficiului Electoral Naţional din Polonia;
- Domnul Csaba Tiberiu Kovacs, secretar general al Autorităţii Electorale Permanente;
- Doamna Eszter Bodnár, manager de proiect în cadrul Secretariatului ACEEEO;
- Domnul Stepan Áhiy, manager de program în cadrul Secretariatului ACEEEO.

Invitaţi speciali la reuniunea Comitetului Executiv al ACEEEO au fost domnul Nuri Al-Abbar, preşedintele Înaltei Comisii Naţionale pentru Alegeri a Libiei, şi domnul Khaled El-Sahli, membru al aceleaşi comisii. Domniile lor şi-au exprimat dorinţa de a fi alături de ACEEEO la acest eveniment, pentru a învăţa din experienţa acestei Asociaţii, ca promotor la nivel regional al instituţionalizării şi profesionalizării procedurilor democratice în domeniul electoral.

În cuvântul de deschidere a lucrărilor, preşedintele ACEEEO, doamna Ana Maria Pătru, a subliniat faptul că Asociaţia este o organizaţie prestigioasă, cu tradiţie şi tocmai acest fundament puternic obligă ACEEEO să fie orientată în permanenţă către viitor, să urmărească atragerea de noi membri şi implicarea în cât mai multe activităţi la nivel internaţional.

În contextul apropiatelor alegeri pentru Parlamentul European, doamna Ana Maria Pătru a propus membrilor Comitetului Executiv transmiterea unui mesaj din partea ACEEEO către toate statele Uniunii Europene care sunt şi membre ale ACEEEO, prin care să se încurajeze prezenţa la vot şi să se afirme încrederea în organizarea unor alegeri libere şi corecte.

Secretarul general al ACEEEO, domnul Zsolt Szolnoki, a prezentat Raportul anual de activitate al Asociaţiei, cuprinzând detalii financiare şi informaţii despre contribuţia membrilor la activitatea ACEEEO. Raportul a fost adoptat de către Comitetul Executiv, urmând a fi supus aprobării Adunării Generale în luna septembrie a acestui an.

În ceea ce priveşte implementarea Planului Strategic al ACEEEO, Comitetul Executiv a luat act de stadiul implementării acestuia. Planul cuprinde, printre altele, activităţile de profil ce se vor desfăşura în perioada imediat următoare, respectiv calendarul electoral şi alte evenimente în domeniu. La propunerile membrilor formulate în baza ultimelor evenimente, Secretariatul a completat activităţile.

Reprezentanţii Înaltei Comisii Naţionale pentru Alegeri a Libiei au avut o scurtă intervenţie în cadrul lucrărilor, prezentând realizările şi provocările celui de-al doilea scrutin post-revoluţionar din această ţară.

Comitetul Executiv a luat în discuţie posibilitatea aderării ACEEEO ca membru asociat la A-WEB (Asociaţia Mondială a Organismelor Electorale). Având în vedere necesitatea obţinerii de mai multe informaţii dar şi faptul că numai Adunarea Generală a ACEEEO poate lua o decizie de acest gen, s-a hotărât ca subiectul să fie inclus pe agenda următoarei reuniuni a Comitetului Executiv.

Domnul Iurie Ciocan, preşedintele Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova, a prezentat membrilor Comitetului Executiv modul în care instituţia pe care o conduce a implementat ISO în domeniul prelucrării datelor cu caracter personal şi beneficiile pe care acest standard de calitate îl oferă organismelor de management electoral.

Secretarul general a prezentat Comitetului Executiv posibilitatea ca Asociaţia să contribuie la viitorul program de internship „Administraţie şi politici electorale" derulat de Şcoala Superioară de Studii Universitare şi de Perfecţionare Sant'Anna, Pisa, Italia. S-a solicitat membrilor să ia în considerare posibilitatea primirii unor stagiari în cadrul acestui program. Urmează ca Secretariatul să ofere membrilor mai multe detalii după lansarea oficială a programului de internship.

Referitor la cooperarea cu Institutul Federal Electoral din Mexic, domnul Stepan Áhiy, manager de program în cadrul Secretariatului ACEEEO, a prezentat proiectul de colaborare, care va presupune un curs specializat pentru membrii Comitetului Executiv, distinct de cursurile de formare pe care Institutul le organizează în mod obişnuit.

Comitetul Executiv a luat act de disponibilitatea Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova de a organiza Conferinţa anuală a ACEEEO din 2015. Totodată, s-a solicitat Secretariatului să facă demersurile necesare în vederea identificării unor soluţii pentru Conferinţa din anul 2016 şi să întocmească un proiect de procedură privind modalitatea de a candida pentru organizarea conferinţelor anuale, care să includă şi criterii clare de selecţie în situaţia existenţei mai multor candidaţi.

În încheiere, preşedintele ACEEEO, doamna Ana Maria Pătru, a prezentat proiectul agendei Adunării Generale şi Conferinţei Anuale ale ACEEEO, evenimente ce se vor desfăşura în septembrie a.c. la Bucureşti.

SEMINARUL „PARTICIPAREA FEMEILOR ÎN ALEGERI”

EVENIMENT ORGANIZAT DE AUTORITATEA ELECTORALĂ PERMANENTĂ

Luiza NEDELCU
expert parlamentar
Direcția Comunicare și Relații Externe

Autoritatea Electorală Permanentă a organizat, în perioada 7 – 8 martie 2014, Seminarul internațional cu tema „Participarea femeilor în alegeri”, eveniment prin care s-a urmărit consolidarea bunelor practici în materie electorală și furnizarea de asistență pentru identificarea de soluții multidimensionale la provocările existente.

În țările din Orientul Mijlociu și Africa de Nord, accesul femeilor în politică, în general, și în alegeri, în special, este limitat.

Excluderea femeilor de la schimburile de informații și oportunitățile de perfecţionare pe plan profesional, barierele financiare, prezența predominantă a stereotipurilor de gen sunt doar câteva din impedimentele majore pentru participarea femeilor în politică şi alegeri.

Pe parcursul celor 10 ani de activitate, Autoritatea Electorală Permanentă din România și-a exprimat mereu angajamentul de a sprijini eforturile altor țări în organizarea de alegeri libere și corecte, prin facilitarea relaționărilor, construirea de sinergii și generarea de proiecte comune pentru promovarea democrației și alegerilor credibile.

Experiența arată că factorii instituționali cei mai influenți care determină succesul îmbunătățirii accesului femeilor la viaţa politică sunt acordurile privind sistemul electoral şi punerea în aplicare a cotelor de gen electorale, dar şi măsurile întreprinse de partidele politice.

Încurajarea participării femeilor în alegeri reprezintă unul dintre elementele-cheie ale strategiei Autorității Electorale Permanente pentru anul 2014 privind educaţia civică şi stimularea participării la procesul electoral.

Seminarul organizat de A.E.P. a urmărit, în principal, realizarea unui schimb de experiență și bune practici între experţii electorali internaționali, elaborarea, proiectarea și implementarea unor soluții și politici de promovare a participării femeilor la viața politică, consolidarea relațiilor dintre organismele electorale de management participante la eveniment și consolidarea poziției României în calitate de furnizor de asistență oficială pentru dezvoltare.

Evenimentul a reunit peste 60 de participanți din țară și din străinătate, reprezentanți ai Comisiei de la Veneția, ai Oficiului pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului din cadrul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE/ODIHR), ai Asociației Oficialilor Electorali Europeni (ACEEEO) și ai Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (UNDP), precum și reprezentanți ai organismelor de

management electoral din Europa şi din lumea arabă. La dezbateri au participat şi delegaţii din Palestina, Egipt, Libia, Liban, Irak, Mexic, Lituania, Letonia, Georgia, Nepal, Republica Moldova, Bosnia şi Herţegovina, Rusia, Ucraina şi Statele Unite.

În deschiderea Seminarului, doamna Ana Maria Pătru, preşedintele Autorităţii Electorale Permanente, a urat bun venit participanţilor şi a subliniat importanţa şi scopul organizării evenimentului: „În cei 10 ani de activitate, Autoritatea Electorală Permanentă şi-a exprimat în mod constant dorinţa de a susţine eforturile altor state în organizarea de alegeri libere şi transparente şi de a crea noi conexiuni şi proiecte comune. Am ales tema <<Participarea femeilor în alegeri>> deoarece avem convingerea că femeile şi bărbaţii au dreptul să ia parte în mod egal la toate nivelurile vieţii politice, ca alegători, candidaţi, oficiali electorali sau reprezentanţi ai societăţii civile”, a declarat preşedintele A.E.P.

La sesiunea de deschidere au luat cuvântul domnul Radu Podgorean, Secretar de Stat în Ministerul Afacerilor Externe, doamna María Marván Laborde, consilier electoral la Institutul Federal Electoral din Mexic, domnul Radivoje Grujić, consilier electoral în cadrul Oficiului pentru Instituţii Democratice şi Drepturile Omului, domnul Niall McCann, consilier electoral în cadrul Programului Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare şi doamna Anca Stoica, manager de proiect în cadrul Programului Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare, Centrul Regional Bratislava.

Domnul Secretar de Stat Radu Podgorean, reprezentantul Ministerului Afacerilor Externe, a afirmat că „rolul femeilor în societatea actuală s-a modificat substanţial şi aceasta se datorează chiar perseverenţei şi luptei lor continue de-a lungul unor decenii în care au militat pentru obţinerea de drepturi electorale şi politice”.

Domnul Grujić a precizat că OSCE/ODIHR a monitorizat în mod constant participarea femeilor în alegeri începând cu anul 2000. “OSCE/ODIHR a integrat în mod constant problemele legate de gen în toate activităţile şi proiectele sale referitoare la alegeri, inclusiv în misiunile de observare. Abordarea noastră a urmărit două obiective. În primul rând, am intenţionat să creăm pentru personalul nostru un mediu de lucru profesional sensibil la gen şi în al doilea rând, să ne asigurăm că avem o abordare echilibrată a dimensiunii de gen”, a precizat domnul Radivoje Grujić.

Drepturile politice ale femeilor din Mexic au făcut obiectul prezentării susţinute de doamna María Marván Laborde. Pornind de la convingerile etice care afirmă că femeile şi bărbaţii sunt egali, iar egalitatea de gen este un principiu fundamental al democraţiei, oficialul Institutului Federal Electoral din Mexic a subliniat necesitatea elaborării de politici care să ofere condiţiile necesare pentru o schimbare reală în beneficiul celor dezavantajaţi, a femeilor în acest caz.

În discursul susţinut în deschiderea evenimentului, domnul Niall McCann, consilier electoral în cadrul Biroului din New York al Programului Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare, a specificat importanţa pe care o acordă UNDP acestei teme de interes internaţional. De asemenea, domnul Niall McCann a introdus subiectul Grupului I de Lucru, „Îmbunătăţirea participării politice a femeilor din zonele post-conflict şi în ţările aflate în tranziţie”.

„Cred cu tărie că o guvernare democratică trebuie să fie cu adevărat reprezentativă, iar femeile trebuie să fie parteneri egali în procesul de dezvoltare democratică”, a conchis doamna Ana Maria Pătru, preşedintele Autorităţii Electorale Permanente, la finalul sesiunii inaugurale.

Lucrările seminarului au continuat în două grupuri de lucru, având ca teme de dezbatere „Îmbunătăţirea participării politice a femeilor din zonele post-conflict

și în țările aflate în tranziție" și „Lupta împotriva discriminării – calea de urmat".

Dezbaterile din primul grup au fost moderate de domnul Niall McCann, consilier electoral în cadrul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Biroul de țară din New York și de domnul Cristian-Alexandru Leahu, director al Direcției de legislație, legătura cu Parlamentul și contencios electoral din cadrul Autorității Electorale Permanente, și s-au axat pe abordări teoretice și interactive și pe exemple de bune practici. Participanții au concluzionat, printre altele, că participarea electorală a femeilor presupune costuri diferite de cea a bărbaților și că implicarea politică este o sarcină dificilă pentru femei. O altă idee desprinsă din dezbateri a fost aceea că normele de reprezentare în funcție de gen pentru funcțiile alese sau numite la nivelul administrației naționale, locale sau în interiorul partidelor politice trebuie să țină cont de specificul fiecărei țări în parte. Delegații au sesizat că sistemele electorale influențează reprezentarea politică a femeilor, că acest subiect nu trebuie să se regăsească permanent pe agenda de lucru a partidelor politice și că modificările legislative referitoare la echitatea între genuri în general au implicații și asupra domeniului electoral, prin urmare trebuie discutate cu organismele de management electoral. Participarea politică și electorală a femeilor poate fi îmbunătățită prin reformarea legislației din domeniul finanțării partidelor și a campaniilor electorale, iar femeile care au devenit lideri politici trebuie să depună toate eforturile pentru promovarea reprezentării și a participării echitabile a ambelor genuri, au fost alte concluzii reliefate de primul grup de lucru.

Dr. María Marván Laborde, consilier electoral în cadrul Institutului Federal Electoral din Mexic (IFE) și doamna Anca Stoica – manager de proiect în cadrul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Centrul Regional Bratislava, au condus discuțiile din cel de al doilea grup de lucru în care au fost abordate aspecte legate de slaba reprezentare a femeilor în lumea politică și de creșterea angajamentului acestora față de promovarea politicilor naționale și locale care vizează grupurile dezavantajate.

Delegații au constatat că participarea echitabilă a femeilor în viața politică este esențială în construcția și consolidarea democrației, având în vedere că mai mult de 50% din populația globului este formată din femei și că femeile trebuie încurajate să se implice activ în activitățile societății civile sau mediului politic, deoarece aduc o nouă viziune asupra modului în care sunt percepute strategiile socio-economice, guvernarea sau managementul conflictelor. În urma analizei situației întâlnite în țări precum România, Mexic, Lituania, Letonia, Ucraina, Rusia sau Nepal, s-a evidențiat că Mexicul oferă un exemplu de urmat prin introducerea în legislație a unei cote de reprezentare pentru femei în parlament de cel puțin 40%. De asemenea, cei prezenți au semnalat că un procent de 2% din finanțarea publică a partidelor trebuie să fie alocată promovării, instruirii și dezvoltării activității politice a femeilor. O altă constatare a fost aceea că unul dintre domeniile esențiale care influențează nivelul de participare politică a femeilor este legislația, în special cea electorală, care ar trebui să asigure condiții egale de manifestare pentru ambele genuri. Participanții la lucrările celui de al doilea grup au concluzionat că obiectivul introducerii cotelor de reprezentare pe listele de candidați are în vedere asigurarea șanselor egale între bărbați și femei în competiția electorală și că, pentru a nu asista la apariția fenomenului poziționării candidaților femei pe locuri neeligibile, se poate aplica principiul alternării pe liste a bărbaților cu femeile, așa cum se practică în Suedia, Germania sau Slovenia. Sistemul reprezentării proporționale este cel mai indicat pentru includerea femeilor în viața politică, au arătat cei prezenți. Ei

au accentuat că, în vederea susținerii participării femeilor în viața politică, partidele ar trebui să promoveze reprezentarea echilibrată a ambelor genuri în cadrul structurilor de conducere interne, să încurajeze formarea de organizații ale femeilor și să asigure finanțare suficientă candidaților femei.

Facilitatorii Seminarului au pus accentul pe metoda de învățare practică derivată din studiile de caz prezentate de experți din regiune și experți internaționali. Ca metodologie și tehnică de lucru au fost utilizate prezentări individuale și sesiuni interactive în cadrul ambelor grupuri de lucru.

În alocuțiunea de final, domnul Marian Muhuleț, vicepreşedintele Autorităţii Electorale Permanente, a apreciat că Seminarul şi-a atins obiectivele vizate şi a subliniat faptul că A.E.P. îşi manifestă interesul de a furniza în continuare asistenţă pentru promovarea şi încurajarea participării femeilor în politică şi alegeri. „Consolidarea participării femeilor la alegeri reprezintă unul dintre elementele cheie ale strategiei Autorității Electorale Permanente pentru anul 2014”, a adăugat vicepreşedintele A.E.P.

WORKSHOP ON WOMEN'S PARTICIPATION IN ELECTIONS

EVENT ORGANIZED BY PERMANENT ELECTORAL AUTHORITY

Cristina Delciza MAREŞ
Adviser
Communication and International Affairs Department

The Permanent Electoral Authority organized on March 7 and 8, 2014, the International Workshop on "Women's participation in elections", an event aimed to reinforce good practices in electoral matters and to provide assistance for the identification of multidimensional solutions for the existing challenges.

In the Middle East and North Africa countries, the access of women in politics and elections is quite restricted.

The restricted access of women to information exchanges and to training opportunities, during their job carriers, financial barriers, the prevailing presence of gender stereotypes are just some of the major impediments to women's participation in politics and elections.

During its 10 years of activity, the Permanent Electoral Authority has always expressed its engagement in supporting other states' efforts in organizing free and fair elections and has chosen to facilitate connections, to build synergies and to generate joint projects, in order to promote democracy and reliable elections.

Experience shows that the most influential institutional factors that lead to the success of improving women's access to political and electoral system are the agreements on the implementation of electoral gender quotas, and measures taken by the political parties.

Encouraging women's participation in elections is one of the key elements of the 2014 Permanent Electoral Authority strategy on civic education and stimulation of the electoral process.

The Workshop organized by the Permanent Electoral Authority aimed to share experiences and good practices among international electoral experts, to develop, to design and to implement solutions and policies in order to promote women's participation to political life, to strengthen relations between the EMBs participating in the event and also Romania's position as Official Development Assistance donor (ODA donor).

The Workshop gathered around 60 participants from abroad and from Romania, representatives from Venice Commission, the Office for Democratic Institutions and Human Rights of the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE/ODIHR), the Association of European Election Officials (ACEEEO), the United Nations Development Program (UNDP) and representatives of electoral management bodies from Europe and the Arab world. At the event participated also delegations from: Palestine, Egypt, Libya, Lebanon, Iraq, Mexico, Lithuania, Latvia, Georgia, Nepal, Republic of Moldova, Bosnia and Herzegovina, Russian Federation, Ukraine and United States of America.

In the opening, Mrs. Ana Maria Pătru, the President of the Permanent Electoral Authority of Romania, welcomed the participants and emphasized the importance and the purpose of the event: „During its 10 years of activity, the Permanent Electoral Authority has always expressed its aim in supporting other

states' efforts in organizing free and fair elections and to facilitate connections and common projects. We selected this topic of *Women's participation in elections* because we strongly believe that all individuals, men and women, have the right to equally take part in political life at all levels, as voters, candidates, election officials and civil society".

In the Opening Session of the event, representatives of important institutions took the floor: Mr. Radu Podgorean, State Secretary on behalf of the Ministry of Foreign Affairs, Dr. María Marván Laborde, Electoral Councilor of the General Council of the Federal Electoral Institute of Mexico (IFE), Mr. Radivoje Grujić, Electoral Adviser on behalf of the Office for Democratic Institution and Human Rights (ODIHR), Mr. Niall McCann, Lead Electoral Adviser from UNDP and Mrs. Anca Stoica, Project Manager ODA on behalf of the UNDP, Bratislava Regional Center.

Mr. Radu Podgorean, State Secretary in the Ministry of Foreign Affairs stated that „the role of women in the modern society has changed significantly due to their continuous perseverance and struggle for decades in order to obtain voting rights and political rights".

Mr. Radiovoje Grujić noted that OSCE/ODHIR began to systematically observe women's participation in elections since 2000. „OSCE/ODIHR has consistently mainstreamed gender issues in all of its election-related activities and projects, including observation missions. Our approach hinges on two objectives: first, to provide a gender-sensitive and professional working environment for our staff and second, to ensure that our reporting is gender-balanced".

Dr. María Marván Laborde presented the political rights of women of Mexico from the ethical beliefs which state that women and men are equally created and the political principles indicate that equality is a fundamental principle of democracy", underlining that it is necessary to draw up policies that would provide the necessary conditions for a real change to the benefit of the disadvantaged ones.

In the Opening session Mr. Niall McCann noted the importance that UNDP gives to such an important international

topic. Also, Mr. Niall McCann introduced the topic of Working Group I, “Improving the political participation of women in post-conflict areas and in countries in transition”.

At the end of the opening session Madame President, Ana Maria Pătru, concluded, "I strongly believe that a democratic government should be truly representative and women should be considered equal partners in the development of democracy".

The Workshop continued on the two Working Groups, with the following discussion topics: “Improving the political participation of women in post-conflict areas and in countries in transition” and “Fight against discrimination - the way to follow”.

The first group debates were leaded by Mr. Niall McCann, Electoral Adviser at the New York Office of the United Nations Development Programme and by Mr. Cristian-Alexandru Leahu, Director of Legislation, Parliament liaison and election dispute resolution Department and they focused on theoretical approaches, interactive examples and best practices. The participants concluded that the costs of electoral participation of women are different than men's and political participation is a difficult task for women. Another main idea was that quotas for gender representation in elected or appointed positions in the national government, local or within political parties must take into account the specificities of each country. The delegates noticed that electoral systems influence the women's political representation, women's representation must be a permanent topic on the agenda of political parties and legislative changes related to gender equality issue have implications also in electoral field; therefore this matter should be discussed with electoral management bodies. Political and electoral participation of women can be improved by reforming the law on financing political parties and electoral campaigns and women who became political leaders should make every effort to promote equitable representation and participation of both

genders were another two conclusions of the first group debate.

Dr. María Marván Laborde, Electoral Councilor of the General Council of the Federal Electoral Institute of Mexico) and Mrs. Anca Stoica – Project Manager ODA, United Nations Development Programme, Bratislava Regional Center, leaded the debates of the second group where there were discussed issues related to poor representation of women in the political world and about the stimulation of their commitment towards the promotion of national and local policies that target disadvantaged groups.

The delegates concluded that equitable participation of women in politics and government is essential to building and sustaining democracy, knowing that over 50% of the world's population is represented by women and women should be encouraged to participate actively in the activities of civil society or political environment, as they bring a new vision on how they are perceived socio-economic strategies, governance and conflict management. In the analysis of the situation in Romania, Mexico, Lithuania, Latvia and Ukraine, Russia and Nepal – looks like Mexico has set a good example to follow: quota law with at least 40% of each gender represented in parliament; 2% of total public funding: training, promotion and development of the political leadership of women. Another conclusion was that one of the key areas that affect the political participation of women is the law, particularly the election law, which should ensure equal conditions for both genders. The participants concluded that the aim of introducing gender quotas on election lists, as part of the legislative changes, is to ensure an equal start for men and women at the electoral race and in order to avoid a situation where women are usually placed at the very end of the list, the "zipper system", mechanism used by political parties in countries such as Sweden, Germany or Slovenia can be applied successfully. The proportional system is most suitable to enable women's inclusion in political life. They underlined that in order to support women's participation in politics, parties should promote balanced participation of men and women in their managing bodies, should encourage women's organizations, and should establish a sufficient fund for women candidates.

Seminar facilitators emphasized the practical learning method derived from previous cases studied by experts from the region and international experts. As methodology and work techniques were used individual presentations and interactive sessions on both working groups.

In the final speech, the Permanent Electoral Authority's Vice-President, Mr. Marian Muhuleț, concluded that the seminar has reached its objectives and that the Permanent Electoral Authority has expressed interest in providing further assistance for the promotion and encouragement of women in politics and in elections. Also, the Permanent Electoral Authority welcomes the initiatives of other countries and exchange of experience in the process of transition to democracy.

DEZVOLTAREA CULTURII PARTENERIATELOR 2012-2014

Centrul de studii, parteneriate şi programe pentru dezvoltarea managementului electoral

Centrul de studii, parteneriate şi programe pentru dezvoltarea managementului electoral (CSPPDME) a fost creat cu scopul de a impulsiona şi contribui la dezvoltarea şi consolidarea unei culturi a parteneriatului între Autoritatea Electorală Permanentă şi toţi actorii care participă la procesul electoral, în special cu cei din mediul academic şi societatea civilă, de a dezvolta managementul electoral şi de a îmbunătăţi capacitatea administrativă a organismelor electorale prin adecvarea la standardele internaţionale, dar şi de a realiza studii, programe şi campanii naţionale şi internaţionale care vizează educarea şi responsabilizarea civică, promovarea participării la vot. Totodată, prin CSPPDME se urmăreşte consolidarea ataşamentului faţă de valorile democratice, culturii civice şi promovarea unui sistem de valori europene.

În acest sens, în perioada 2012-2014 au fost încheiate 6 parteneriate cu asociaţii din societatea civilă şi 2 parteneriate cu alte instituţii, astfel:

- **PARTENERIATE CU ASOCIAŢII DIN SOCIETATEA CIVILĂ**
  - ***Acordul de parteneriat cu Asociaţia Pro – Democraţia*** – noiembrie 2012***;***
  - ***Acordul de parteneriat cu Asociaţia Romanian Youth Movement for Democracy (RYMD) –*** februarie 2013;
  - ***Acordul de parteneriat cu Consiliul Tineretului din România (CTR)*** – iunie 2013;
  - ***Acordul de parteneriat cu Asociaţia E - Civis*** – august 2013;
  - ***Acordul de parteneriat cu Asociaţia „O şansă pentru viitor”*** – octombrie 2013.
  - ***Acordul de parteneriat cu Asociaţia Naţională a Surzilor din România –*** ianuarie 2014

- **PARTENERIATE CU ALTE INSTITUŢII**
  - ***Acordul de parteneriat cu Departamentul pentru Relaţii Interetnice*** – noiembrie 2013
  - ***Acordul de parteneriat cu Departamentul pentru Relaţii Interetnice şi Biroul de Informare al Parlamentului European în România*** – februarie 2014

- **PARTENERIATELE CU ASOCIAŢII DIN SOCIETATEA CIVILĂ**

1. OBIECTIVE:

Colaborarea cu organizaţiile din societatea civilă a vizat consolidarea democraţiei şi a valorilor democratice, îndeosebi printr-o mai bună şi corectă informare a cetăţenilor cu privire la procesul electoral, prin elaborarea de materiale, programe de informare şi instruire a alegătorilor asupra sistemului

electoral românesc. De asemenea, s-a urmărit îmbunătăţirea cadrului legal privind respectarea deontologiei electorale, respectarea drepturilor omului şi transparenţa instituţiilor publice.

Obiectivele specifice ale parteneriatelor încheiate au vizat următoarele aspecte:

- promovarea participării active la viaţa democratică (tinerii trebuie susţinuţi în exercitarea drepturilor lor în vederea participării la viaţa socială şi la implicarea în luarea deciziilor);
- stimularea participării tinerilor români la diferitele tipuri de alegeri organizate în România, în calitate de cetăţeni activi, informaţi şi responsabili;
- promovarea nediscriminării şi asigurarea şanselor egale (fiecare alegător are drepturi egale, indiferent de rasă, sex, vârstă, confesiune, originea etnică şi socială, orientarea politică sau orice altă caracteristică, şi trebuie să dispună de şanse egale în dezvoltarea sa ca individ şi cetăţean).
- realizarea şi implementarea unor programe şi proiecte pilot privind participarea tinerilor la alegeri şi consolidarea democraţiei participative, prin atragerea de fonduri europene dar și a altor fonduri nerambursabile;
- promovarea reciprocă în vederea îndeplinirii misiunii specifice, a realizării corespunzătoare a atribuţiilor ce le-au fost conferite prin dispoziţiile legale, precum şi prin documentele interne cu caracter programatic.

2. ACTIVITĂŢI, ACŢIUNI ŞI PROIECTE

În contextul continuării colaborării cu Asociaţia Pro Democraţia (APD), în anul 2013, reprezentanţii CSPPDME din cadrul Direcţiei management, monitorizare şi logistică electorală şi cei ai APD au identificat ca oportunitate de finanţare pentru realizarea unui proiect privind creşterea gradului de consultare publică cu privire la legislația și la practicile electorale, Programul Fondul pentru Inovare Civică al Fundaţiei pentru Dezvoltarea Societăţii Civile (FDSC). În acest sens, a fost elaborată şi depusă în februarie 2013 o scrisoare de intenţie privind **propunerea de proiect *„Politici publice electorale transparente și incluzive”***. Deşi această propunere nu a fost selectată pentru a trece la următoarea fază, şi anume elaborarea cererii de finanţare, trebuie avut în vedere faptul că a existat o competiţie foarte ridicată, fiind depuse peste 1200 de aplicaţii, dintre care doar 16 scrisori de intenţie au fost selectate.

În cadrul parteneriatului cu Asociaţia Romanian Youth Movement for Democracy (RYMD) s-a discutat oportunitatea de dezvoltare a două proiecte privind responsabilizarea şi implicarea tinerilor în procesele democratice, cu finanţare prin Programul Fondul pentru Inovare Civică al Fundaţiei pentru Dezvoltarea Societăţii Civile (FDSC). În acest sens, au fost elaborate şi depuse două scrisori de intenţie aferente celor **două propuneri de proiecte**. Proiectul ***„Politeia. Formare în spiritul cetăţii”*** a vizat creşterea nivelului participării civice în rândul tinerilor şi a inclus participarea unui partener străin, respectiv Asociaţia „Io resto in Calabria” din Italia. Cea de-a doua propunere de proiect, ***„Tineri votanţi”***, a vizat responsabilizarea și implicarea tinerilor în viața comunității în care trăiesc și dezvoltarea spiritului civic, în special participarea la procesele democratice și conștientizarea importanței de a-și exercita dreptul fundamental de a vota. Datorită numărului mare de aplicaţii depuse în cadrul competiţiei, cele două propuneri de proiecte nu au fost selectate.

În cadrul parteneriatului dintre Autoritatea Electorală Permanentă şi Consiliul Tineretului din România a fost elaborat un proiect pentru desfăşurarea unei Campanii Naţionale de Informare şi Conştientizare *„Tinerii votează - Tinerii contează”*”, în colaborare cu mai multe organizaţii de profil din societatea civilă. Proiectul a fost selectat la finele anului 2013 în cadrul programului de finanţare al Comisiei Europene „Tineret în acţiune” şi vizează încurajarea participării tinerilor la alegerile europarlamentare din 2014, printr-o mai bună şi corectă informare. Totodată trebuie menţionat că el este complementar cu proiectul *„League of Young Voters”* coordonat de Forumul European al Tineretului. Acest proiect este în derulare, iar reprezentanţi ai CSPPDME au participat şi au avut intervenţii la evenimentul de lansare a Campaniei naționale din data de 18 februarie 2014.

În cadrul parteneriatului cu Asociaţia E-Civis a fost identificată ca oportunitate de finanţare Fondul ONG, al cărui operator este FDSC împreună cu Fundaţia pentru Parteneriat şi Centrul de Resurse pentru Comunităţile de Romi, mai exact două componente din cadrul acestuia, respectiv „Componenta 1 Implicare” şi „Componenta 2 Justiţie socială”.

Astfel, în mai 2013 a fost depusă o cerere de finanţare pentru „Componenta 1 Implicare”, subcomponenta 1.3 „Încurajarea valorilor democratice”, aferentă propunerii de proiect comune ***„Discursuri electorale fără discriminare!”,*** elaborată de reprezentanţii CSPPDME şi cei ai Asociaţiei E-Civis. Prin proiectul propus este adresată problematica prezenţei frecvente a discursului instigator la ură în campaniile electorale și se urmărește analiza sa în cazul alegerilor europarlamentare din 2014, realizarea unei campanii de informare și îmbunătățire a cadrului legislativ care guvernează campaniile electorale. Trebuie menţionat faptul că datorită subiectului acestui proiect alături de AEP şi Asociaţia E-Civis a fost inclus ca partener şi Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării. Această cerere de finanţare se află în etapa de pre-contractare.

În ceea ce priveşte cea de a doua propunere de proiect, şi anume ***„Instrumente de vot alternativ-soluţii de vot anti-discriminatorii”***, ea a fost elaborată şi depusă iniţial în iulie 2013 o scrisoare de intenţie la Fondul ONG, „Componenta 2 Justiţie socială”, subcomponenta 2.2 „Combaterea inegalităţilor sociale, sărăciei şi excluziunii”, care a fost selectată ulterior pentru cea de a doua etapă, şi anume elaborarea şi depunerea cererii de finanţare. Proiectul are ca scop limitarea excluziunii unor categorii de cetăţeni din viaţa politică şi socială, prin crearea unor condiţii care să le permită exercitarea dreptului constituţional de a vota. Cererea de finanţare aferentă proiectului a îndeplinit criteriile de verificare a conformităţii administrative şi a eligibilităţii, însă nu a obţinut un punctaj suficient de mare pentru a fi contractat.

În cadrul parteneriatului cu Asociaţia „O şansă pentru viitor” cei doi parteneri au identificat oportunitatea organizării unui eveniment public având ca subiect unificarea și uniformizarea legislației electorale**. Astfel,** s-a desfăşurat pe 20 noiembrie 2013 conferința ***„Legislația electorală unitară – o necesitate a societății moderne”***, care a avut loc la Institutul Bancar Român. În cadrul acestui eveniment s-a pus accentul pe importanţa Proiectului de Cod Electoral elaborat de AEP pentru uniformizarea şi unificarea legislaţiei electorale şi au fost prezentate proiectele Autorității Electorale Permanente aflate în dezbatere publică. Totodată, s-a pus accentul pe faptul că Autoritatea încurajează implicarea

societății civile în procesul de elaborare a legislației care ține de dreptul de a alege și de a fi ales, prin organizarea de dezbateri și conferințe care să faciliteze crearea unui cadru potrivit pentru alegeri transparente și democratice.

- **PARTENERIATE CU ALTE INSTITUŢII**

1. OBIECTIVE:

Acordul de parteneriat cu Departamentul pentru Relaţii Interetnice şi Acordul de parteneriat cu Departamentul pentru Relaţii Interetnice şi Biroul de Informare al Parlamentului European în România au ca obiective generale:

❒ informarea, la nivel local, a cetăţenilor români aparţinând minorităţilor naţionale, cu privire la exercitarea dreptului de vot şi dreptului de a fi ales;

❒ promovarea unei cetățenii participative prin intermediul diferitelor instrumente de comunicare (site-uri internet, mijloace de comunicare sociale, publicații etc.) și prin interacțiunea cu părțile interesate, multiplicatori și presă la nivel local și regional.

Obiectivul specific al celor două parteneriate constă în crearea, în limbile minorităţilor naţionale, şi distribuirea către comunităţile locale, a unor materiale tipărite, audiovizuale şi multimedia (spoturi video şi spoturi audio, infografice, pliante etc.) cuprinzând informaţii tehnice referitoare la exercitarea dreptului de vot şi a dreptului de a fi ales.

2. ACTIVITĂŢI, ACŢIUNI ŞI PROIECTE

În cadrul parteneriatului cu Departamentul de Relaţii Interetnice în 2013, în baza planului de activităţi stabilit de comun acord s-a realizat încărcarea pe prima pagină a portalului Autorităţii a materialului de prezentare a Acordului de Parteneriat între Autoritatea Electorală Permanentă şi Departamentul pentru Relații Interetnice tradus în toate limbile minorităţilor naţionale de către Departamentul pentru Relaţii Interetnice.

De asemenea, menţionăm că pentru anul 2014 au fost planificate următoarele activităţi comune:

✓ realizarea de către AEP a unui pachet de informare pentru alegători în ceea ce privește alegerile europarlamentare, traducerea acestuia cu sprijinul Departamentului pentru Relații Interetnice în limbile minorităților naționale și încărcarea materialelor pe portalul Autorității.

✓ organizarea unui eveniment de informare pentru alegerile europarlamentare, în cadrul căruia o secţiune să fie dedicată informării cetăţenilor români aparţinând minorităţilor naţionale în limbile acestora.

✓ realizarea de către AEP, cu sprijinul Departamentului pentru Relații Interetnice, a unui pachet de informare care să cuprindă aspecte legale și tehnice referitoare la procesul electoral pentru tinerii minorităților naționale și încărcarea acestor materiale pe site-ul www.primulvot.ro, cât şi în alte secţiuni ale portalului www.roaep.ro.

✓ elaborarea de către AEP, cu sprijinul Departamentului pentru Relații Interetnice, a unor materiale tipărite în limbile minorităților naționale (de exemplu afișe, flyere, broșuri, etc.) și a unor spot-uri video și / sau audio cuprinzând informații tehnice referitoare la exercitarea dreptului de vot şi a dreptului de a fi ales pentru alegerile europarlamentare, și ulterior și pentru celelalte tipuri de alegeri, şi distribuirea lor către comunităţile locale.

✓ desfășurarea unor acțiuni în școli și licee, care să vizeze educarea și informarea tinerilor din minoritățile naționale în ceea ce privește procesul electoral. În acest sens, s-a discutat comunicarea de către Departamentul pentru Relații Interetnice a situației școlilor și liceelor în care sunt înmatriculați tineri ai minorităților naționale.

✓ organizarea de către AEP, cu sprijinul Departamentului pentru Relații Interetnice, a unei prezentări a Autorităţii Electorale Permanente şi a unor dezbateri privind legislaţia electorală, la care să participe 1-2 tineri care provin de la fiecare minoritate naţională.

✓ aplicarea chestionarului AEP cu tema „Democrația participativă în rândul tinerilor”, realizat în cadrul Centrului de Studii, Parteneriate şi Programe pentru Dezvoltarea Managementului Electoral din cadrul Direcției Management, Monitorizare și Logistică Electorală, tinerilor din minoritățile naționale, cu sprijinul Departamentului pentru Relații Interetnice.

✓ realizarea unor parteneriate între Autoritate şi organizațiile de tineret ale minorităților naționale, circumscrise la Acordul de Parteneriat între Autoritatea Electorală Permanentă și Departamentul pentru Relații Interetnice.

✓ dezvoltarea funcţiei de cercetare a Autorităţii Electorale Permanente prin stabilirea unui cadru de colaborare cu Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităţilor Naţionale (ISPM), instituţie publică, cu personalitate juridică în subordinea Guvernului şi în coordonarea Departamentului pentru Relaţii Interetnice în vederea realizării unor cercetări în domeniul electoral cu privire la minoritățile naționale.

PARTICIPAREA AUTORITĂȚII ELECTORALE PERMANENTE LA CEA DE-A 4-A REUNIUNE ANUALĂ A ORGANISMELOR DE MANAGEMENT ELECTORAL

Luiza NEDELCU, *expert parlamentar*

Bogdan FARTUȘNIC, *consultant parlamentar*

La invitația Comisiei Electorale Centrale din Georgia, o delegație a Autorității Electorale Permanente a participat în perioada 24-26 februarie 2014 la cea de-a 4-a Reuniune Anuală a Organismelor de Management Electoral, care a avut loc la Tbilisi, Georgia.

Conferința, organizată de Comisia Electorală Centrală a Georgiei (CEC Georgia) și Centrul Internațional de Studii Parlamentare (ICPS), a avut ca temă de dezbatere "Implicarea părților interesate și comunicarea eficientă în procesele electorale". Reuniunea a avut scopul de a crea și facilita oportunități de colaborare, schimburi de experiență și bune practici în domeniul electoral.

La reuniune au participat reprezentanți din partea a 15 organisme de management electoral din Europa, Asia, America Centrală și a altor organizații internaționale din domeniul electoral –

Fundația Internațională pentru Sisteme Electorale (IFES), Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al Organizației de Securitate și Cooperare în Europa (OSCE/ODIHR), Programul pentru Dezvoltare al Națiunilor Unite (UNDP), Asociația Oficialilor Electorali Europeni (ACEEEO).

Pe lista de invitați au figurat o serie de personalități marcante ale domeniului electoral și politic, printre care – Excelența Sa, domnul ambasador Philip Dimitrov, șeful delegației Uniunii Europene în Georgia, directorul Centrului Internațional pentru Studii Parlamentare, domnul Matt Gokhool, directorul științific al Centrului Internațional de Psihologie Electorală, Dr. Michael Bruter, șeful Departamentului electoral din cadrul OSCE/ODIHR, Dr. Beata Martin-Rozumilowicz și directorul Departamentului pentru studii internaționale și proiecte electorale din cadrul Institutului Federal Electoral din Mexic (IFE) dl. Carlos Navarro Fierro.

Pe durata celor două zile ale conferinței, participanții și-au expus opiniile și propriile experiențe în privința implementării eficiente a comunicării electorale și implicarea părților interesate cu ajutorul tehnologiilor moderne. În cadrul prezentărilor susținute în timpul conferinței, o importanță deosebită a avut intervenția domnului Dr. Michael Bruter, cu tema *"Înțelegerea psihologiei alegătorului georgian"*, un proiect de cercetare derulat de Centrul Internațional pentru Psihologie Electorală. Prezentarea a conținut cele mai importante concluzii incluse în raportul studiului, care arată diferențele substanțiale din anumite puncte de vedere, între psihologia electoratului georgian și cea a electoratului din țările Uniunii Europene. Percepția asupra democrației și a alegerilor, opinia despre calitățile necesare oamenilor politici pentru susținerea eficientă a intereselor cetățenilor sau modul în care se autocaracterizează electoratul din Georgia, reprezintă teme de analiză incluse în studiu. Înregistrarea acestui tip de date ar reprezenta un demers foarte util și în cazul unui viitor proiect de cercetare realizat în

România.

O altă temă de interes pentru participanți a fost abordată în prezentarea cu titlul *„Rolul monitorizării alegerilor în procesele electorale naționale”* susținută de doamna Dr. Beata Martin-Rozumilowicz. În urma dezbaterii s-a desprins concluzia că organismele de management electoral reprezintă principalele instituții publice responsabile pentru creșterea credibilității alegerilor în rândul electoratului. Aplicarea normelor de bune practici și desfășurarea unei activități constant imparțiale și transparente, constituie metodele de bază prin care organismele de management electoral pot consolida încrederea populației în integritatea proceselor elective. În acest sens, domnul Carlos Navarro Fierro a prezentat un studiu de caz cu titlul *„Reglementarea și promovarea observării alegerilor din Mexic”* concentrat pe situația întâlnită în acest stat din America Centrală, unde autoritățile electorale se confruntă cu problema organizării unor alegeri credibile din cauza faptului că majoritatea populației consideră că acestea sunt afectate de fraude electorale. Soluția principală propusă a fost creșterea transparenței, atât prin comunicarea publică a tuturor informațiilor relevante pentru alegători cât și printr-o monitorizare extinsă a organizării și desfășurării proceselor electorale, realizată cu ajutorul observatorilor internaționali.

Delegația Autorității Electorale Permanente a susținut o prezentare a revistei „Expert Electoral”, subliniind unicitatea sa în peisajul media din România, prin crearea unui cadru de dezbatere pentru cele mai importante proiecte ale instituţiei pe plan intern și internațional în domenii precum cel electoral, drepturile omului, științe politice sau științe administrative. Reprezentanții Autorității Electorale Permanente au vorbit despre evoluția calitativă a conținutului revistei de la un număr la altul, menționând principalele articole din cuprinsul celor patru numere tipărite până în prezent şi modul în care publicația asigură informarea tuturor celor interesaţi de domeniul electoral prin distribuția către mass-media, mediul academic, instituţiile administrative, reprezentanţele diplomatice ale României peste hotare. De asemenea, reprezentanţii Autorității Electorale Permanente au invitat pe această cale pe toţi oficialii şi experţii electorali prezenţi la conferinţă să-şi aducă contribuţia în cadrul revistei.

În alocuțiunea de final, doamna Tamar Zhvania, președintele Comisiei Electorale Centrale a Georgiei, a apreciat calitatea prezentărilor susținute în cadrul conferinței și a considerat drept atinse obiectivele stabilite prin tema de dezbatere propusă.

GRUPUL DE LUCRU PRIVIND ALEGERILE DIN CADRUL COMUNITĂȚII DEMOCRAȚIILOR

Bogdan FARTUȘNIC
consultant
Direcția legislație, legătura cu Parlamentul și contencios electoral

În data de 13 martie 2014, la Geneva, Elveția, s-a desfășurat întâlnirea Grupului de lucru privind alegerile din cadrul Comunității Democrațiilor, Autoritatea Electorală Permanentă fiind reprezentată de domnul director Cristian-Alexandru Leahu. Conform compoziției și structurii stabilite pentru acesta, Grupul de lucru va funcționa pe durata a doi ani, cu posibilitatea extinderii în următorul mandat. De asemenea, unul sau două dintre statele membre ale Comunității Democrațiilor vor prezida întâlnirile Grupului de lucru.

Mandatul acordat Grupului de lucru privind alegerile stabilește o serie de atribuții principale, precum susținerea activității și acordarea de asistență organismelor de management electoral și altor părți interesate în domeniul electoral, cum ar fi partidele politice, organizațiile societății civile și alte organizații internaționale cu activitate în acest domeniu. Atingerea obiectivelor privind îmbunătățirea calității desfășurării și integrității proceselor electorale și creșterea accesibilității și a participării electorale, se poate realiza prin organizarea de întâlniri regionale sau globale, seminarii și ateliere de lucru în scopul schimbului de experiență și a celor mai bune practici în domeniu. Un alt obiectiv este reprezentat de dezvoltarea și publicarea unor studii asupra proceselor electorale și a unor analize comparative ale cadrului legislativ aplicat în diverse state.

În vederea îndeplinirii obiectivelor propuse, este luată în considerare înființarea unui Grup Internațional de Contact, care să reprezinte principala structură de legătură cu ministerele afacerilor externe și organizații regionale și internaționale precum UNEAD, International IDEA, IFES etc. De asemenea, este necesară inițierea, susținerea sau co-organizarea unui Dialog Național Post-electoral, la care să fie invitați observatori electorali interni și internaționali, autorități electorale și actori politici, în special în țările unde există suspiciuni privind integritatea alegerilor.

Pe agenda întâlnirii de la Geneva au fost incluse dezbateri referitoare la îndeplinirea mandatelor menționate anterior, fiind prezentate strategii pentru realizarea lor. International IDEA a adus la cunoștință membrilor Grupului de lucru stadiul proiectului cu titlul "Abordări practice pentru îmbunătățirea proceselor electorale", finanțat de Republica Coreea.

De asemenea, au fost luate în discuție alegerile prezidențiale desfășurate în data de 9 martie în El Salvador, poporul salvadorian fiind felicitat pentru modul pașnic în care și-a exercitat dreptul de vot. Acest fapt demonstrează că statul din America Centrală și-a consolidat și întărit în mod progresiv angajamentul de a respecta valorile democratice în urma semnării acordurilor de pace din 1992.

CALL FOR PAPERS NR.6 Expert Electoral

Revista „Expert electoral”, editată de Autoritatea Electorală Permanentă, primeşte spre publicare articole ştiinţifice aferente domeniului electoral precum şi din domenii conexe cum ar fi drepturile omului, ştiinţe politice, ştiinţe juridice şi administrative, adică articole cu caracter interdisciplinar şi care nu au fost sau nu urmează a fi valorificate prin publicare la alte reviste sau volume ale unor simpozioane ştiinţifice.

În următorul număr al publicației vom aborda subiecte legate de alegerile pentru Parlamentul European, reglementări în domeniu, studii, analize legate de schimbările produse pe harta familiilor politice europene. **Autorii pot transmite propunerile de articole pentru Nr. 2 (6) /2014 al revistei Expert Electoral la adresa de mail: expert.electoral@roaep.ro, termenul limită fiind 1 iunie 2014.**

Revista „Expert electoral” este o publicaţie trimestrială de studii, cercetări şi analize cu tematică electorală. Autoritatea Electorală Permanentă a iniţiat editarea acestei reviste cu scopul de a crea o platformă de dezbatere a subiectelor referitoare la reglementarea şi administrarea proceselor electorale.

Detalii şi informaţii suplimentare pot fi solicitate de la doamna Delia Filip – Redactor şef, la adresa de e-mail: delia.filip@roaep.ro.

PORTALUL ELECTORAL WWW.ROAEP.RO

Autoritatea Electorală Permanentă a lansat în luna martie 2013 o nouă versiune a paginii sale de web www.roaep.ro.

Noul www.roaep.ro a fost gândit ca un portal electoral modern în spaţiul căruia publicul să găsească toate informaţiile privind procesele electorale, atât cele desfăşurate, cât şi cele în curs de desfăşurare sau care urmează să aibă loc.

Secţiunea LEGISLAŢIE ELECTORALĂ conţine actele normative în vigoare care guvernează procesele electorale, dar şi proiecte pentru îmbunătăţirea, perfecţionarea şi armonizarea cu acquis-ul comunitar, a cadrului legislativ electoral românesc.

Secţiunea ISTORIC ELECTORAL cuprinde date referitoare la toate alegerile şi referendumurile din România începând cu anul 1990. De asemenea, înglobează site-urile Birourilor Electorale Centrale începând cu anul 2007.

Secţiunea FINANŢARE PARTIDE POLITICE include informaţii privind aplicarea legii finanţării activităţii partidelor politice şi a campaniilor electorale, date despre alocarea subvenţiilor partidelor politice, dar şi îndrumarea partidelor politice sau a candidaţilor independenţi privind legalitatea finanţării.

LOGISTICA ŞI INSTRUIREA ELECTORALĂ reprezintă două coordonate importante ale AEP. Secţiunea prezintă atât elemente de logistică

electorală, cât şi materiale necesare instruirii actorilor implicaţi în procesul electoral.

De asemenea, secţiunea CONTROL ELECTORAL conţine date despre acţiunile de control privind îndeplinirea atribuţiilor legale în materie electorală de către autorităţile administraţiei publice.

BIBLIOTECA VIRTUALĂ a fost concepută că o secţiune de resurse documentare electorale dedicată persoanelor cu preocupări în domeniu, specialişti din mediul academic, universitar, societatea-civilă sau mass-media.

PRIMUL VOT este o secţiune dedicată tinerilor care împlinesc 18 ani şi pentru care următoarele alegeri reprezintă ocazia de a-şi exercita pentru prima dată drepturile electorale.

Autoritatea Electorală Permanentă
Str. Stavropoleos, nr. 6, Sector 3, București
www.roaep.ro